

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

10^E JAARGANG

WOENSDAG 18 NOVEMBER 1925

No 516

INHOUD.

Blz.

HET JAARVERSLAG DER VERZEKERINGSKAMER I door <i>Prof. Dr. A. O. Holwerda</i>	1010
De toepassing der Kunstzijde in de Textiel-Industrie I door <i>D. G. Zwartz</i>	1011
De Malaise en het Loonvraagstuk door <i>J. Smid</i>	1013
De Nederlandsche Uitvoermaatschappij I door <i>K. Huijsinga</i> ..	1014
De N. W. Polder van de Zuiderzee door <i>Prof. Mr. A. van Gijn</i>	1017
Kapitaalvorming en Loondaling door <i>Mej. Dr. E. C. van Dorp</i>	1017
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De betekenis van de verschillende vormen van het monopolie voor den buitenlandschen handel in Sovjet-Rusland door <i>J. Novakowsky</i>	1018
AANTEKENINGEN:	
De bezuinigingen van Minister De Geer	1019
Indexcijfers van scheepsvrachten	1019
Een plan tot reguleering van het Tonnage-aanbod. Winsttaandeel ter bekostiging van algemeene belan- gen, door nieuw op te richten Suikerfabrieken uit te keeren	1020
OVERZICHT VAN TIJDSCRIFTEN	1024
MAANDIJSERS:	
Emissies in October 1925	1024
Résumé uit het „Monthly Bulletin of Statistics” ..	1024
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1025—1032
Geldkoersen. Bankstaten. Goederenhandel. Wisselkoersen. Effectenbeurzen. Verkeerswezen.	

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Wd. Algemeen Secretaris: Mr. Q. J. Terpstra.

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

COMMISSIE VAN ADVIES.

J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Prof. Dr. E. Moresco; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen Baron Rengers; Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.
Gedelegeerde leden: *Prof. Mr. D. van Blom; Prof. Mr. H. R. Ribbius.*

Redacteur-Secretaris: *D. J. Wansink.*Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*

Telefoon Nr. 3000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het
Instituut ontvangen het weekblad gratis.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rot-
terdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

17 NOVEMBER 1925.

De geldmarkt werd gedurende de afgelopen be-
richtsweek belangrijk ruimer. De rente voor particu-
lier disconto daalde van 3% op 3½ pCt. en de pro-
longatierente noteerde bijna zonder uitzondering
3 pCt. Ook call geld werd flink aangeboden tegenover
een sterk inkrimpande vraag, zoodat de notering op
2¼ a 3¼ pCt. terugliep.

* * *

Op de balans van De Nederlandsche Bank blijkt de
post binnenlandsche wissels van f 87,1 miljoen tot
f 77,7 miljoen te zijn teruggelopen. De vermindere-
ring laat zich slechts voor een gedeelte uit aflossing
van schatkistpapier verklaren. Het bedrag van f 3
miljoen aan schatkistpromessen, dat een week gele-
den nog rechtstreeks bij de Bank was ondergebracht,
is thans geheel uit de portefeuille der Centrale Cre-
dientinstelling verdwenen. De beleeningen geven een
vermeerdering van f 500.000 te zien. Het renteloos
voorschot aan het Rijk werd in de afgelopen week
geheel afgelost, om plaats te maken voor een credit-
saldo van de Staatskas ten bedrage van f 4,8 miljoen.

De goudvoorraad der Bank blijkt opnieuw te zijn
toegenomen, ditmaal met f 4,2 miljoen. De zilver-
voorraad klom met ruim f 200.000. De post papier
op het buitenland en de diverse rekeningen onder
het actief vermeerderden resp. met f 100.000 en
f.300.000.

De biljettencirculatie daalde met f 14 miljoen. De
rekeningcourant-saldi van anderen blijken met f 3 mil-
lioen te zijn toegenomen. Het beschikbaar metaalsaldo
steeg met f.5,6 miljoen. Het dekkingspercentage be-
draagt 51.

* * *

De wisselmarkt was vrij levendig; in de koersen
kwam echter weinig of geen verandering. Londen no-
teerde de geheele week om het goudpunt met een
schommeling van nauwelijks ½ cent, terwijl dollars
vrijwel onveranderlijk op 2,48½ stonden. Ook in de
frankenkoersen kwam weinig verandering. Parijs was
wat vaster en liep voorbijgaand op van 9,87 tot 10,17,
maar aan het einde der week was de stemming weder
flauwer, slot omstreeks 10,—; terwijl Belgische fran-
ken meestal 11,26 noteerden. De eenige beweging van
meer betekenis kwam voor in Noorsche en Deensche
kronen, die tot het midden der week niet onbelang-
rijk terugliepen; Oslo op 49,65 en Kopenhagen op
61,—, maar later het verlies weder bijna geheel konden
inhalen.

LONDEN, 16 NOVEMBER 1925.

Verleden week bleef de vraag voor geld aanhouden,
doch verminderde merkbaar op Vrijdag en Zaterdag.

Disconto bleef daarom ook vast, doch verflauwde
fractioneel op de laatste twee dagen.

Ook heden was geld vrij gemakkelijk en disconto
noteerde 3¹³/₁₆—7/8 voor driemaands bankaccepten.

New York en Amsterdam weinig veranderd, sluiten
op: 4,84¹¹/₁₆ en 12,04½.

HET JAARVERSLAG DER VERZEKERINGSKAMER.

I.

Verschenen is het tweede jaarverslag der Verzekeringskamer, thans loopende over een vol jaar, het jaar 1924. Uit den aard van de zaak kan men hieruit nog niet definitief beoordeelen wat het overheidsoezicht op het Levensverzekeringbedrijf beteekent en waartoe dit zal voeren. Eerstens is de werking van de Kamer daartoe nog te kort geweest en ten tweede is de Kamer in het statistisch deel van haar publicatie nog te veel gehandicapt, omdat de jaarverslagen der diverse ondernemingen nog te verschillend zijn. Dit laatste zal echter in één slag beter worden als de thans wettelijk voorgeschreven staten door allen gepubliceerd worden.

Niettemin heeft de Kamer op lofwaardige wijze getracht een beeld te geven van de beteekenis van het Levensverzekeringbedrijf in Nederland. Wel is waar is dit een beeld over het jaar 1923 (alleen het op zich zelf veel minder belangrijke gegeven met betrekking tot den stand en het verloop van het verzekerd bedrag wordt over 1924 gegeven) doch een ambtelijke statistische publicatie, waaraan men eischen van volledigheid en zuiverheid wil stellen, moet daardoor wel altijd eenigszins na dato komen. Het eindresultaat waartoe de Kamer komt, de verzamel-balans en winsten verliesrekening, zal hieronder gereproduceerd worden. Daarbij is het eigenlijke levensverzekeringbedrijf en het spaarkasbedrijf wel uit elkaar te houden. Voor wij de statistische gegevens echter nader bekijken, moge een enkele algemeene opmerking voorafgaan.

* * *

Het verslag in kwestie vangt aan met een citaat uit een niet nader aangeduid „financieel blad” (alleen het Handelsblad geniet de eer van enkele malen met name genoemd te zijn), waarin geconstateerd wordt, dat de Kamer haar werkzaamheden in ons land aanving op een „hoogst moeilijk” tijdstip, wat tot „ontsteltenis over de geweldige verantwoordelijkheid” moet voeren. Dit lijkt mij nu principieel in haar algemeenheid niet juist.

De Kamer begon haar arbeid op het denkbaar gunstigste moment. De tekortkomingen bij Algemeene en Kosmos hadden de onverantwoordelijkheid van „op het randje loopen”, ten duidelijkste gedemonstreerd; beter dan vele theoretische beschouwingen heeft een harde werkelijkheid geleerd, wat in het levensverzekeringbedrijf niet kan en mag. Ware dit niet voorgegaan dan had de Kamer zonder twijfel veel meer moeite ondervonden onwilligen haar adviezen te doen opvolgen.

Vervolgens dient geconstateerd te worden, dat de Kamer optreedt in een periode van hooge rentewinsten, terwijl bovendien de sterfte bijzonder gunstig is en tot grootere winsten dan ooit aanleiding gegeven moet hebben. Trouwens het verslag van de Kamer concludeert zelve, dat in 1923 (en men mag van 1924 hetzelfde verwachten) op beteekenende schaal winsten werden aangewend tot versteviging van de bedrijven.

Alléén wat zeer zwak was werd zwakker, zooals het verslag zegt, juist door de malaise. Men kan deze uitspraak wel niet anders opvatten dan dat het zeer zwakke tot gevolg heeft, dat het bedrijf afhankelijk wordt van de winst-anticipatie op de nieuw gesloten verzekeringen. In de „Economist” van 1923 heb ik op het gevaar hiervan reeds gewezen. Het schijnt voor te komen, dat in ons land ondernemingen bij het afsluiten van een post voor elke f 1000 verzekerd bedrag f 100 aan de winst- en verliesrekening ten goede doen komen, een ongehoorde winstanticipatie, die men welhaast onmogelijk zou achten als de Kamer zelf dit niet schreef.

Dat bij dergelijke ondernemingen de zaken spaak loopen als de productie niet meer vlot, is maar te natuurlijk. Of echter het niet vlotten der productie

op rekening van de malaise geschreven moet worden is twijfelachtig. Immers de productie in 1923 was, zooals ik in „De Levensverzekering” van October 1925 aantoonde, naar verhouding aequivalent met die in 1913. Ten opzichte van de productie wordt de malaise wel eens aansprakelijk gesteld, waar gebrek aan vertrouwen de eigenlijke oorzaak zou kunnen zijn. Langzaam maar zeker zal het publiek toch het vertrouwen in de winst-anticiperende ondernemingen verliezen; de Kamer draagt daartoe ook thans weer het hare bij, door het wraken van dergelijke methoden.

Raakt het vertrouwen geschokt dan gaan de zaken bij dergelijke ondernemingen snel berg-af. Het geschokte vertrouwen voert tot veel roeyementen en... teleurstelling in de winsten op bestaande verzekeringen, wat nu, door de anticipatie die plaats vond, verliezen worden. Brengt daarbij de malaise nog bovendien roeyementen, dan zal het heel moeilijk kunnen worden de eindjes aan elkaar te knopen.

Kan de Kamer dan snel genoeg ingrijpen? Zij zelf zegt, dat de weg naar de „noodregeling” veelal een langzame is. Het geven van een „kans” aan zwakke ondernemingen sluit dus een groot risico in zich. Niet zoozeer voor de Verzekeringskamer, of liever haar prestige, doch vooral voor verzekerden. Hier vooral bestaat de „ontstellende verantwoordelijkheid”. Ontstellend vooral daarom, omdat wel ieder critiseeren kan wat de Kamer zal doen, doch vermoedelijk geen mensch het beter kan doen en het bij overweging van alle mogelijkheden, die de Wet biedt, ook zeer vermoedelijk niet anders zal doen.

De omvang van de „ontstellende verantwoordelijkheid” wordt dus beperkt door den omvang van de ondernemingen aan wie een „kans” is gegeven. Doch hierover zwijgt het verslag en moet dit ook zwijgen. De conclusie, die tamelijk optimistisch is, is in dit opzicht echter wel wat in tegenspraak met den aanhef. Men concludeert toch, dat de positie, hoewel nog niet geheel gezuiverd (er waren 6 noodregelingen van even zoo vele zwakke en practisch reeds op sterven liggende ondernemingen) toch aanmerkelijk is opgeklaard.

* * *

Onder de algemeene beschouwingen van de Kamer vormen die over het beleggingsvraagstuk theoretisch wel de hoofdschotel. Men merkt op, dat de hooge rente, hoewel een onmiskenbaar voordeel voor de ondernemingen, tevens een gevaar in zich bengt. Hooge rente is een tijdelijk verschijnsel, waaraan men zich echter gemakkelijk went en aanpast. Men moet er dus op bedacht zijn dat deze bron vroeg of laat kan opdrogen.

Zal nu de rente dalen en zoo ja, tot welk normaal-niveau? Als antwoord hierop haalt de Kamer een artikelenreeks uit de Engelsche „Economist” van begin 1925 aan (in een uittreksel, dat het „Handelsblad” blijkbaar van het vierde en laatste artikel maakte) waar niet de redactie, doch „a correspondent” zijn persoonlijke meening geeft, dat over een jaar of 10 de rente in de groote financieele centra als Londen en New York dichter bij 3 pCt. dan bij 4 pCt. zal zijn. Klaarblijkelijk vereenigt de Kamer zich met de argumentatie van dezen onbekenden en ongenoemden auteur.

Nu heeft het Engelsche artikel ongetwijfeld een politieke strekking; men schrijft er o.m. in dat de rente van 3½ pCt., die Engeland voor zijn schuld aan Amerika bedong, op den duur ternauwernood een concessie mag worden genoemd. Bovendien is een oordeel over den loop van den rentevoet niet uit te spreken, als men zich niet tevens uitspreekt over allerlei brandende vragen, zooals bijvoorbeeld: is op het oogenblik de kapitaalvorming voldoende of niet? De Engelsche schrijver maakt zich hiervan af met argumenten, die meer op „feeling” dan op cijfers berusten. De mindere individueele besparingen zouden door besparingen van andere zijden (aflossing staatsschuld,

besparingen door levensverzekeraars, staatsfondsen, e.d.) gecompenseerd worden. Het bevolkingsprobleem, om een ander groot vraagstuk aan te roeren, is voor hem geen probleem; hij meent dat men nu zoowat op stabiele toestanden mag rekenen.

Men behoeft slechts in ons land de verhandelingen van de twee laatste jaarvergaderingen van de Vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek op te slaan om tot de overtuiging te komen, dat zeer velen op deze belangrijke punten een afwijkende meening huldigen. Wie ten opzichte van de kapitaalvorming en het bevolkingsprobleem minder optimist is dan de Engelsche schrijver, zal nimmer diens argumentatie kunnen onderschrijven met betrekking tot den toekomstigen loop van den rentevoet. In ons land zijn er dan ook velen, die een groote daling onwaarschijnlijk achten.

Het is moeilijk in dezen partij te kiezen. Men heeft te weinig vasten grond, in den vorm van concrete cijfers, onder de voeten om een werkelijk gefundeerd oordeel te vormen. De kapitaalvorming, dit zal men wel moeten toegeven, is in elk geval verplaatst. De bestaande groote vermogens boeten hun beteekenis in, daar moet men de kapitaalvorming zeker *niet* zoeken. Doch of niet talrijke anderen thans aan een, elk voor zich bescheiden, kapitaalvorming deelnemen, die in haar totaliteit toch van grooten omvang kan zijn, ontsnapt aan de waarneming.

Doch zelfs wie in ons land in dit opzicht optimist is, zal er zich niettemin rekenschap van moeten geven, dat in Nederland althans het bevolkingsprobleem onrustbarend is en voorloopig onrustbarend zal blijven. Edoch Nederland is, kan men zeggen, maar een klein deel van de geheele wereld, en Nederland alléén bepaalt het normale toekomstige rente-niveau niet.

Persoonlijk heeft bij mij zich de overtuiging gevestigd, dat een rentevoet van 7 en 6 procent tot het verleden behoort, doch een uitspraak of de normaal-rente zich op een 4½ pCt.-niveau of een 3½ pCt.-niveau zal plaatsen, dunkt mij gelijk te staan met sterrewichelarij.

Daarbij komt, speciaal voor de levensverzekering, dat de hooge rente, die er was, tot een aanzienlijke versterking van het bedrijf voerde, vooral voor die ondernemingen, die een groot quantum beleggingen hadden. De aldus gevormde extra reserves zullen nog in een reeks van jaren belangrijk tot de winstgevendheid van het bedrijf kunnen bijdragen, ook zonder deze in te teren, namelijk door de rente die deze afwerpen.

Indien ergens dan geldt voor het levensverzekeringbedrijf: in dubiis abstine. De waarschuwing der Verzekeringskamer, die tot voorzichtigheid maant, is daarom niet anders dan juist te achten. Wie rekent op hooge rentewinsten en zijn bedrijf daarvan afhankelijk maakt, begaat op zijn zachtst gesproken een onvoorzichtigheid. Dit voelen ook velen in het bedrijf; een premiereserve op 4½ pCt. basis behoort tot de nauwelijks meer te verdedigen dingen, men spreekt hier en daar weer over een 3½ pCt. basis, waartegen velen jaren lang als tegen iets abnormaals aanzagen.

(Slot volgt).

A. O. HOLWERDA.

DE TOEPASSING DER KUNSTZIJDE IN DE TEXTIEL-INDUSTRIE.

I.

Indien men het buitengewone interesse, dat de Beurs reeds eenige malen voor Kunstzijde-aandeelen getoond heeft, buiten beschouwing laat en veeleer den blik gericht houdt op de vele teekenen van onmiskenbare belangstelling bij het groote publiek buiten het centrum van onzen Effectenhandel, indien men voorts kennis neemt van de vele berichtjes over Kunstzijde, die onze groote bladen voortdurend bevatten, dan lijkt het niet overbodig zich eens af te vragen, wat eigenlijk Kunstzijde is en welke toepassing zij vindt in het algemeen en meer speciaal in de

Textiel-Industrie. En hoewel wij overtuigd zijn, dat de lezers van de „Economisch-Statistische Berichten” beter op de hoogte zullen zijn dan een Amerikaansch afgevaardigde op de bijeenkomst van de International Association of Clothing designers, dezen zomer te Buffalo gehouden en die daar in een volle vergadering beweerde, dat: „Rayon” (Kunstzijde) is the product of the rayon tree, which is grown extensively „in South Africa. Its bark is stripped off in shreds, „shipped to the United States and undergoes a patented process, so that the finished material resembles a fine grade of Silk Yarn”, meenen wij toch, dat een korte uiteenzetting niet ondienstig kan zijn om vele thans heerschende misvattingen recht te zetten.

Om tot de zaak te komen:

Wat is Kunstzijde?

Onder Kunstzijde verstaat men een op kunstmatige wijze gefabriceerde spinvezel, welke door haar hoogen glans en andere physische eigenschappen veel overeenkomst heeft met de natuurzijde. Dit laatste is natuurlijk de reden geweest, dat men het nieuwe product den naam „kunstzijde” gegeven heeft. Van den kant der natuurzijde-fabrikanten opponeerde men tegen dezen naam, omdat deze de tendens zou hebben, dat het nieuwe product als „Ersatz” de natuurzijde van haar plaats zou verdringen. Van den anderen kant, dien der afnemers en verbruikers, waren de verwachtingen terecht of ten onrechte door het woord „Kunstzijde” zeer hoog gespannen, zoodat teleurstelling niet kon uitblijven.

De Kunstzijde is een nieuwe vezelstof met haar eigen goede en slechte eigenschappen, welke geheel op zich zelf en in combinatie met andere spinvezels haar afzetgebied heeft. Het is dan ook nuttig, reeds terstond de aandacht er op te vestigen, dat de gedachte, als zou het artikel zijn uitgevonden, met de bedoeling „om als Ersatz van de natuurzijde te dienen”, onjuist is. We hebben de uitvinding der Kunstzijde uitsluitend aan een toeval te danken en wel, toen bij het zoeken naar een geschikte kooldraad voor een gloeilamp, de uitvinder, Swan, de onverkoolde draad gebruikte om deze als materiaal voor de textiel-industrie te probeeren.

Dat ook de fabrikanten gaarne tot een naamsverandering willen medewerken blijkt wel hieruit, dat reeds vroeger in Duitschland de naam „Glanzstoff” en thans in Amerika die van „Rayon” gelanceerd wordt. Ofschoon deze beide namen het voordeel hebben de aandacht af te leiden van het begrip: „Ersatz zijde” is de naam „Kunstzijde” reeds alom zoo ingeburgerd, dat het uiterst moeilijk is zich aan een voor-spelling te wagen, of ooit het woord *Rayon* algemeen geaccepteerd zal worden. In ieder geval zijn er naast de enthousiaste voorstanders, speciaal in Amerika, elders zeer vele tegenstanders.

Hoe wordt de Kunstzijde vervaardigd en waaruit?

Er zijn in den loop der jaren verschillende procédés uitgewerkt, waarvan eenige nooit tot goede ontwikkeling zijn gekomen en reeds geheel verdwenen zijn (t.w. de gelatine- en caseïne-zijde). Andere weer, de nitro- en koperoxydammoniakzijde, bleken in de practijk te duur, tenzij voor speciale doeleinden gebruikt. De fabrikanten van deze zijdesoorten gingen zich naast of in plaats van hun oud procédé op het thans meestgebruikte Viscose-procédé toeleggen.

Hiernaast ontwikkelt zich in den laatsten tijd, echter met geheel andere eigenschappen dan de reeds genoemde soorten en thans nog veel hooger in prijs, de z.g. acetaatzijde.

Nitrozijde.

We beginnen met de oudste in rechten, de chardonnet of Nitro-zijde. Deze heeft als uitgangproduct katoen of katoenlinters, welke laatste de korte vezels zijn, die na het verwijderen van de katoen, nog op het zaadje blijven zitten. Deze linters worden door

uitkoken met loog gereinigd. Daarna vindt het z.g. nitreeren plaats, waardoor de katoen als tusschenstadium overgevoerd wordt in schietkatoen. Deze wordt op haar beurt weer in een alcohol-aether mengsel opgelost en uit deze oplossing wordt de draad verkregen.

De draad is thans echter nog niet direct voor het gebruik geschikt, doch moet eerst gedenitreerd worden, d.w.z. door een chemische behandeling uit den zeer brandbaren vorm, waarin zij thans nog verkeert, worden teruggebracht tot nagenoeg de oorspronkelijke samenstelling, welke bijna geheel met die der andere Kunstzijdesoorten en katoen overeenkomt.

Het verhaaltje, dat men thans nog vaak moet hooren, n.l. dat de Kunstzijde zeer brandbaar is, heeft zijn ontstaan te danken aan deze soort, en wel speciaal, doordat het gedurende den oorlog voorgekomen is, dat dit denitreeren wel eens in onvoldoende mate was geschied, waardoor o.a. in Duitschland eens een ongeluk plaats greep. Uitdrukkelijk zij er echter op gewezen, dat bij geen der andere soorten zelfs de mogelijkheid van deze gevaarlijke eigenschap kan bestaan. De chardonnet-zijdefabricatie is door het onvolkomen terugwinnen der alcohol en aether een zeer kostbaar procédé. Dit is dan ook de reden, dat geen der nieuwe fabrieken deze werkwijze gaat toepassen en dat de grootste fabriek, welke tot voor kort uitsluitend dit procédé toepaste, thans bezig is zich op Viscose- en acetaat-zijde toe te leggen.

Pauly-zijde.

De tweede soort, die thans nog slechts voor speciale doeleinden een bestaansmogelijkheid heeft, is de Koperoxydammoniak- of Pauly-zijde. Ook hier worden katoenlinters als uitgangsmateriaal gebruikt. Deze worden hierbij in het z.g. Schweizer's reagens (d.i. een koperoxydammoniak-oplossing) opgelost, waardoor men een zeer visceuse vloeistof verkrijgt, die op de later aan te geven wijze tot draadjes versponnen wordt. Speciale eigenschappen die deze zijdesoort voor een normaal gebruik van de andere soorten zouden onderscheiden zijn er niet, alleen is het technisch mogelijk de draadjes zeer fijn te maken, zoodat zij die der echte zijde zeer nabij komen. Waar ook dit procédé veel duurder is dan dat der Viscose-zijde kan men vrijwel zeggen, dat het alleen gebruikt wordt in gevallen van directe concurrentie met echte zijde. De Bemberg-zijde is van deze soort als uitstekend bekend.

Viscose-zijde.

De derde en thans meest gebruikte soort is de Viscose-zijde. Deze heeft als direct voordeel, dat zij van een veel goedkooperen grondstof, de gebleekte sulfiet-cellulose, kan uitgaan. Deze wordt in papierpulp-fabrieken uit naaldhout vervaardigd en komt in den vorm van vellen papier in den handel.

Door verschillende chemische behandelingen, waarbij een buitengewone nauwkeurigheid wat betreft concentraties en temperaturen van zeer grooten invloed is, wordt dit papier omgezet in een in water oplosbaar product. Dit principe is trouwens identiek voor alle Kunstzijde-procédés: uitgaan van cellulose (welke onoplosbaar is), haar door chemische behandelingen oplosbaar maken, waaruit zij weer geprecipiteerd wordt, ook als cellulose, doch thans in veredelden vorm.

Dit neerslaan geschiedt continu door glas- of edelmetaaldoppen, waarin zéér fijne gaatjes zijn, waardoor men in het algemeen draaddikten van 6—8 denier per elementairdraad verkrijgt.¹⁾ De Kunstzijdedraad is dus een samenstelling van dunne doorlopende elementairdraadjes, welker aantal varieert naar gelang der dikte van de verkregen draad.

Acetaat-zijde.

De vierde, nog in haar ontwikkelingsstadium zijnde soort, is de acetaat-zijde. Deze soort onderscheidt zich

¹⁾ Men zegt, dat een draad een dikte van 1 denier heeft wanneer 9000 M. 1 gram wegen. Weegt dus bijv. een streng van 9000 M. 150 gram, dan is de draaddikte 150 denier.

van de andere genoemde soorten door haar grootere waterbestendigheid en ander aanvermingsvermogen, waarover later meer.

Zij wordt ook van katoen gemaakt, welke met sterk zwavelzuur en het zeer dure azijnzuur-anhydrid behandeld wordt. De hiermede verkregen stof wordt opgelost in aceton of alcohol-aether-mengsel en hieruit neergeslagen op de bekende wijze.

De verwerking.

Aan de hand van dit schematisch overzicht der gebruikte soorten gaan wij thans over tot een overzicht der verwerking van de Kunstzijde. In de beginperiode der Kunstzijde-ontwikkeling stond men over het algemeen nog zeer sceptisch tegenover haar toepassing in de textielindustrie. Het is zonder twijfel de verdienste der tres- en passamentfabrikanten, dat zij het eerst tot hare verwerking overgingen. Over het nieuwe product was toentertijd nog zoo goed als niets bekend (dit is ongeveer '25—30 jaar geleden); de aanschaffingsprijs was bovendien nog zeer hoog. Bij deze moeilijkheden kwamen die, welke ten deele veroorzaakt werden door de onvolmaaktheid van het product zelve: het was stug, weinig bestand tegen water en zeer moeilijk te verven. Na het zooveel mogelijk wegnemen dezer fouten gingen ook andere industrieën zich langzamerhand op het gebruik van Kunstzijde toeleggen en wel voornamelijk de pluchefabrieken, waar de pluizigheid der toen gefabriceerde draden van minder invloed was. Zooals uit de volgende opgave blijkt is echter dit speciaal verbruik in de pluche-industrie percentsgewijze sterk achteruitgegaan. Onderstaande tabel geeft de percentsgewijze verdeling over de verschillende takken van industrie over de laatste 11 jaren in Amerika aan. Wij kunnen gevoegelijk aannemen, dat verhoudingsgewijze de verdeling van het gebruik over de andere Kunstzijde verbruikende landen niet veel van Amerika zal verschillen.

	1913	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	'22	'23	'24
	(in procenten van totaal)											
Gebreide goederen	5	3	5	11	15	17	17	21	29	26	25	14
Kousenfabricage..	40	47	65	55	45	40	28	25	23	24	22	23
Ondergoed en kant	5	2	1	3	2	3	5	11	13	14	12	16
Weverij m. natuurzijde	10	12	5	9	15	18	18	13	12	11	15	18
Weverij m. katoen	12	14	15	12	13	13	13	10	9	10	11	15
Lint en band ...	5	3	2	3	4	5	13	14	10	11	10	8
Tapijt en bekledingsstoffen ...	5	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3
Pluchegoederen ..	15	15	3	4	3	2	3	3	1	1	2	2
Wollen stoffen ...	3	2	2	1	1	-	1	1	1	1	1	1
Totaal %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Totaal verbruik in miljoen K.G. ... 1,75 2,25 3,25 3,05 3,30 2,7 4,25 3,5 8,3 11,2 17,5 18,5

Wij vestigen er de aandacht op, dat een achteruitgaand percentage niet een achteruitgang in verbruikte aantal Kilogrammen behoeft te beteekenen, daar het totaalverbruik natuurlijk sterk toegenomen is.

Aan de hand van bovenstaande tabel krijgen wij een duidelijk overzicht, hetwelk bij de verdere bespreking nuttig is.

Was dus als tweede de pluchefabricage de industrie, welke tot kunstzijdeverbruik overging, dra volgden er meerdere. Uit den verderen ontwikkelingsgang der Kunstzijde-industrie komt duidelijk te voorschijn, dat zij zich als zoodanig een zelfstandige plaats verworven heeft, n.l. bij artikelen, welke vroeger bij gebruik van echte zijde zoo goed als van geen belang waren, en met natuurzijde uitsluitend als luxe-artikel golden. Dit is voornamelijk het geval bij tricotages en kousen. Zoodra bleek, dat het onjuist was, dat kunstzijde bij wasschen geheel teniet ging (een veronderstelling, welke men zelfs thans nog herhaaldelijk tegenkomt) zagen de bovengenoemde industrieën onmiddellijk de groote waarde van het kunstzijdegebruik in.

Breierij.

In de breierij fabriceerde men jumpers, dassen, sweaters, geheele costuums etc. Was het gebruik hier-

van oorspronkelijk uitsluitend beperkt tot artikelen voor het zomerseizoen, door combinatie met andere vezelstoffen, als wol en echte zijde, werd ook deze beperking opgeheven. Ook ging men ertoe over het tricot, inplaats van het zonder eenige versiering in een kleur te houden, te breien met speciale Jacquard-machines, waardoor men in staat was, niet alleen weefsels van geheel kunstzijde met verschillende kleuren en dessins te maken doch ook weefsels van bijna geheel wol etc. met slechts enkele kunstzijden figuurtjes te voorzien, waardoor het uiterlijk aanmerkelijk verbeterd werd.

Ook door het samendraaien van den Kunstzijdedraad met een andere spinvezel bereikte men prachtige resultaten. Het maken van ondergoederen uit geheel Kunstzijde werd een groote industrie. Groote fabrieken, welke oorspronkelijk, hetzij katoenen of wollen Jaegergarèn, hetzij echte zijde verwerkten, gingen zich met de bestaande machines geheel of gedeeltelijk op het nieuwe artikel toeleggen. Dat dit ook zijn afzetgebied vond, heeft de practijk ten volle bewezen.

Kousen.

Een andere grootverbruiker van Kunstzijde is de kousenindustrie geworden. Werden de kousen in het begin van geheel Kunstzijde gemaakt, spoedig ging men ertoe over de teenen, zoolen en hielen met katoen, echte zijde of wol te versterken. Ook hier maakte men combinaties met andere materialen. De z.g. geplatteerde kousen, d.w.z. waar Kunstzijde te zamen met een andere vezel verbreid is, door het samen laten loopen der verschillende materialen, voldoen uitstekend. Hier vindt men vaak echte zijde met Kunstzijde te zamen, waarbij men de eene of de andere, al naar gelang men een minder hooge of hooge glans wil hebben, aan den buitenkant der kous vindt. Te zamen met katoen, al of niet gemercenteriseerd,¹⁾ geplatteerd is de Kunstzijde steeds aan den buitenkant. Door dit platteeren neemt de sterkte der verkregen kous, vooral in natten toestand, zeer toe. De kousen kunnen natuurlijk in verschillende soorten uitgevoerd worden, waar behalve de kwaliteit der zijde, ook de aard van het maken een groote rol spelen. De beste kousen zijn ongetwijfeld die met een naad, welke echter vaak gemiteerd worden door gewone rondbreikousen met valschen naad. Hoewel nog zeer hoog in prijs, schijnen de z.g. „ladder-proof” kousen uitstekend te zijn. Hierbij heeft men, door met een specialen steek te breien, verkregen, dat geen z.g. ladders in kousen vallen.

Kant.

Ook de kantindustrie ging zich op het nieuwe product toeleggen en fabriceerde hiervan alle mogelijke soorten entre-deux, klöppelkant etc. De Kunstzijde bleek hiervoor een groote geschiktheid te bezitten en heeft zich hierin dan ook een vast afzetgebied verzekerd.

In aansluiting met de breierij kunnen wij ook nog de handschoenen-industrie noemen. Waar hier voornamelijk zeer dunne garens benodigd zijn, welke op de fijne z.g. Milanese stoelen verwerkt worden, richtte de vraag van deze industrie zich meer op het gebruik van de boven besproken koperoxyd-ammoniakzijde, welke meer dan de andere groepen in staat bleek, de hier benodigde fijne nummers van bijv. 60 denier (welke overeenkomt met No. 86 Eng. Katoennummer en niet minder dan 150.000 M. draad in 1 KG. heeft) te leveren. Deze koperoxyde-ammoniakzijde vindt verder toepassing bij het maken van zeer fijne ondergoederen en kousen.

Deze drie industrieën (de tricotage-, kant- en kousen) gebruiken ook thans te zamen nog meer dan de helft van de totale productië. Onder den invloed der mode vinden ongetwijfeld wel eens verschuivingen

¹⁾ Gemercenteriseerde katoen is gewone katoen, welke door een chemische behandeling een hoogere glans dan oorspronkelijk verkregen heeft. Zij staat echter wat glans betreft verre bij Kunstzijde achter.

plaats. Het is echter ondenkbaar, dat zij in de toekomst geheel zonder kunstzijde zouden kunnen werken, zooals dit tot voor nog geen kwart eeuw het geval was. Integendeel zal men zich beter kunnen voorstellen, dat door het maken van nieuwe artikelen of variaties, waardoor thans nog ongebruikte afzetgebieden en afzetlanden geopend worden, de afzet zal toenemen. Ongetwijfeld zal de verbruiker, door onbekendheid met het product, wel eens onaangename ervaringen met Kunstzijde-artikelen hebben opgedaan (speciaal bij wasschen). Om hieraan tegemoet te komen zijn in Amerika aan verschillende hiervoor in aanmerking komende artikelen speciale kaartjes bevestigd, waarop z.g. „laundry prescriptions” vermeld staan.

D. G. ZWARTZ.

(Slot volgt.)

DE MALAISE EN HET LOONVRAAGSTUK.

De heer J. Smid te Voorburg schrijft ons:

Toen men eenige jaren geleden de loonen ging aanpassen aan de gedaalde waarde van het geld, heerschte m.i. bij geen der betrokken partijen — werkgevers, werknemers en overheid — voldoende besef van de waarschijnlijkheid, dat de waarde van het geld weer zou stijgen en van de moeilijkheden, die daaruit zouden voortvloeien.

Dit onvoldoende besef werkt, naar het mij voorkomt, nog na en daarin zie ik voor een belangrijk deel de oorzaak van het verschijnsel, dat men thans, nu die moeilijkheden er zijn, zooveel moeite heeft, den weg naar eene bevredigende oplossing te vinden. Dit laatste is wel duidelijk gebleken bij de ter laatste Algemeene Vergadering van Staathuishoudkunde en Statistiek gevoerde debatten.

Men heeft daar m.i. eensdeels onvoldoende aandacht geschonken aan de rol, gespeeld door de waardeverandering van het geld, en anderdeels zich te zeer opgesloten in industriele en stedelijke verhoudingen en vergeten, dat deze niet uit zichzelf te verklaren zijn, maar alleen, indien men ze beschouwt in verband met den landbouw. Inzonderheid hun, die met zekere minachting spreken over de liberale economie, wil ik herinneren aan eene uitspraak van den vader dier economie, welke in dezen m.i. alle aandacht verdient. Adam Smith, dien wel niemand zal verdenken van agrarische eenzijdigheid of Physiocratische neigingen, wijst er in zijn hoofdwerk meer dan eens op, dat elke stad den grondslag van haar bestaan vindt op het land. Dit gold in de dagen van Adam Smith, maar dit geldt ook nog, zij het in eenigszins anderen vorm, in den tijd der wereldhuishouding, waarin wij thans leven, al verliezen wij dit gemakkelijker uit het oog, vooral in een land als het onze met zijne zoo ingewikkelde structuur.

Van industrie en handel kan per slot van rekening niemand leven, tenzij hij in staat is zijn producten of diensten te ruilen tegen landbouwvoortbrengselen. De hoeveelheid landbouwproducten, welke de totale industriele en stedelijke bevolking ten slotte ontvangt voor haar producten en diensten, vormt het oorspronkelijk inkomen van die bevolking. Wie dit in het oog houdt, zal gemakkelijk het antwoord vinden op de door een der debaters op de bedoelde Algemeene Vergadering gestelde vraag, waarom wij, in plaats van voor export te werken, ons niet meer toeleggen op productië voor de binnenlandsche markt, aangezien wij het loon onzer arbeiders dan zouden kunnen onttrekken aan buitenlandsche invloeden. Dit antwoord kan als volgt luiden: Om te kunnen leven moeten wij eten. Onze bevolking is te talrijk, om zijn voedsel aan eigen bodem te kunnen ontleenen. Ten einde over voldoende voedsel te kunnen beschikken, moeten wij industrieproducten uitvoeren.

Wanneer wij nu de twee bovengenoemde fouten vermijden en voldoende in het oog houden:

1o. den invloed van de waardeverandering van het geld, en

20. het verband tusschen landbouwproductie en industrieele productie,

dan krijgen wij, naar het mij voorkomt, een veel juister kijk op de tegenwoordige stoornis in het bedrijfsleven.

In de jaren 1914—1920 zien wij in alle landen met tennaastebij gezond gebleven geldwezen — de overige laat ik buiten beschouwing — eene voortdurende stijging van de prijzen der landbouwproducten, welke leidde tot een hooger geldinkomen van de totale landbouwende bevolking. Hiermede ging hand aan hand eene stijging van het industrieele en stedelijke loon- en prijspeil. De door den oorlog tweegebrachte ingewikkeldheid van het verband tusschen de stijging van het loon- en prijspeil in den landbouw en dat in de industrie laat ik onbesproken. Alleen wijs ik erop, dat de stijging in de industrie m.i. voor een groot deel mogelijk werd gemaakt door de stijging van de koopkracht (in geld uitgedrukt, wel te verstaan) van de landbouwende bevolking. Hoe dit echter ook zij, afgezien van allerlei onregelmatigheden, was men in 1920 aangeland op een loon- en prijspeil, dat $2\frac{1}{2}$ à 3 keer zoo hoog was als voor den oorlog. De loonstijging betrof hoofdzakelijk slechts het geldloon. Het reële loon was vrijwel gelijk gebleven, alsmede de verhouding tusschen landbouw en industrie. Met uitzondering van enkele in de verdrukking gekomen groepen, liep ieder met een rijksdaalder in den zak, waar hij vroeger slechts over een gulden beschikte, doch voor dien rijksdaalder kon hij niet meer koopen dan vroeger voor een gulden. Velen waren blijkbaar van meening, dat dit hooge prijspeil zou blijven. De prijzen kunnen niet weer dalen, zoo zei mij in die dagen een huizenspeculant, want de arbeiders zullen hunne loonen willen houden. Mijn antwoord daarop luidde: Wacht maar eens tot de prijzen van de groote stapelproducten op de wereldmarkt dalen. Als de arbeiders dan hunne loonen willen handhaven, loopt de maatschappelijke machine vast. De ervaring heeft geleerd, dat die voorspelling grootendeels juist was.

In 1920 begon eene krachtige inzinking der prijzen op de wereldmarkt, inzonderheid der landbouwproducten. Volgens de Maandcijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek was het indexcijfer voor groothandelsprijzen voor voedingsmiddelen (d.z. de prijzen, die de landbouwer ontvangt en die de koopkracht der landbouwende bevolking beheerschen) in 1919: 296; in 1920: 252; in 1921: 187; in 1922: 160; in 1923: 143. In 1924 zien wij eene stijging tot 156, welke later weer plaats maakte voor eene daling.

Uit deze cijfers, die in het algemeen wereldmarktprijzen betreffen, volgt, dat de koopkracht der landbouwende bevolking in de bij het wereldverkeer aangesloten landen bij gelijk gebleven productie per hoofd sedert 1920, in geld uitgedrukt, tot nabij de helft van die van genoemd jaar moet zijn gedaald. Wilde men nu in de industrie en andere stedelijke beroepen de in 1920 vastgestelde geldloonen en de daarop gebaseerde prijzen van industrieele producten en diensten handhaven, dan kan, zou ik zeggen, een kind toch begrijpen, dat men van die producten en diensten slechts half-zoveel onder de landbouwende bevolking zou kunnen afzetten en men een toestand moest krijgen, die zich kenmerkt door hooge loonen, maar veel werkloosheid. De omstandigheid, dat de kosten van het leven veel minder zijn gedaald dan de groothandelsprijzen der landbouwproducten, kan de noodzakelijkheid niet wegnemen, de loonen aan die verandering der groothandelsprijzen aan te passen. Het contrast tusschen de duurte van het leven en de prijzen der levensmiddelen op de wereldmarkt moeten de verschillende groepen der industrieele en stedelijke bevolking onder elkander oplossen. Op de verhouding tot de landbouwende bevolking heeft dit weinig invloed.

In het verzet nu tegen de aanpassing der loonen aan het gedaalde prijspeil der grondstoffen, inzonderheid der landbouwproducten, op de wereldmarkt, zie

ik de hoofdoorzaak der malaise, althans in de landen met gezond gebleven valuta.

Ten einde misverstand te voorkomen, wijs ik er ten overvloede op, dat men de verhouding tusschen landbouw en industrie internationaal moet zien. Dan wordt het duidelijk, dat onze exportindustrie van het verbroken evenwicht in de eerste plaats de dupe wordt. Zij staat als het ware tegenover de landbouwende bevolking van de geheele wereld.

Dat de voor het binnenland werkende bedrijven er zooveel gunstiger voorstaan, ligt eensdeels ongetwijfeld aan hun monopolistisch karakter, anderdeels echter waarschijnlijk ook aan den gunstigen invloed, dien de uitkomsten der Indische ondernemingen en van enkele takken van onze eigen bodemcultuur op de binnenlandsche koopkracht hebben uitgeoefend in de laatste twee jaren.

Uit het bovenstaande moge blijken, dat het standpunt van den heer Goudriaan zeer aanvechtbaar is, waar hij er in zijn praeadvies voor waarschuwt, den stand der loonen te gaan beschouwen als den primairen factor in het crisisproces. M.i. is hij dat wel. Eigenlijk moet men de vraag niet stellen, of *loonsverlaging noodig is*, maar of *de groote stijging van het reële loon, berekend naar wereldmarktprijs*, welke stijging sedert 1920 door de daling van de prijzen op de wereldmarkt is ingetreden, houdbaar is. Was het mogelijk geweest het industrieele en stedelijke loon- en prijspeil over de geheele linie met de prijzen der landbouwproducten op de wereldmarkt te doen dalen, ik houd er mij van overtuigd, dat de crisis heel wat minder groote proporties zou hebben aangenomen.

Ter illustratie van het bovenstaande mogen de volgende cijfers dienen. In 1920 bedroeg het gemiddeld inkomen der in de Rijksinkomstenbelasting (belastingjaar 1921/22) aangeslagenen f 2619. De tarwe kostte toen f 28 per 100 KG. Voor dat gemiddelde inkomen kon men toen dus koopen 9350 KG. tarwe.

In 1922 (belastingjaar 1923/24) was het gemiddelde inkomen gedaald tot f 2358. De tarwe was toen gekomen van f 28 op f 12 per 100 KG., een prijs, die met den thans geldenden overeenkomt. Voor het gemiddeld inkomen kon men in 1922 dus koopen 19.600 KG. tarwe, d.i. ruim het dubbele van twee jaar vroeger. Ontvingen wij ons inkomen in tarwe in plaats van in geld, dan zouden wij vermoedelijk heel wat tevredener zijn dan thans het geval is. Nu zal menigen zeggen: dit is alles goed en wel, maar ik voel in mijne uitgaven van het goedkooper worden der goederen in den groothandel niet veel. Dit stem ik, voor een groot deel althans, toe. Toch geven de aangehaalde cijfers te denken. Er moet toch iets niet in orde zijn, als de grondstof voor ons voornaamste voedingsmiddel — en wat voor tarwe geldt, geldt voor alle granen, ja voor de meeste akkerbouwproducten — zooveel goedkooper is geworden en toch het leven duur is gebleven.

Het lijkt mij dan ook wel waarschijnlijk, dat, bij het stand houden der tegenwoordige wereldmarktprijzen van landbouwproducten, er eene grondige herziening van het hier te lande heerschende loon- en prijsniveau moet plaats hebben, wil het economisch leven zich voldoende herstellen. Dat dit in de eerste plaats geldt van de voor het binnenland werkende bedrijven en beroepen, spreekt wel vanzelf. En in zoover kom ik, zij het langs anderen weg, tot dezelfde conclusie als de drie praeadviseurs.

November 1925.

DE NEDERLANDSCHE UITVOERMAATSCHAPPIJ.

Een kort historisch overzicht van haar doel en werking.

I.

Op Maandag 15 October 1917 werd in een vergadering, die om 11 uur v.m. gehouden is in de Rolsaal te 's-Gravenhage onder voorzitterschap van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, den

heer F. E. Posthuma, en in tegenwoordigheid van den Minister van Financiën, den heer Mr. M. W. F. Treub, en een 150-tal vertegenwoordigers der aandeelhouders, de N.U.M. opgericht. Het stenografisch verslag van die vergadering spreekt van de oprichting der Export-Centrale, een naam, die van Regeeringszijde en bij de debatten in de Staten-Generaal dikwijls is genoemd, maar die later alleen op brievenpapier en drukwerk nog werd teruggevonden. Algemeen is het de N.U.M. geworden, waarover men sprak.

Het proces-verbaal van de vergadering en de acte van oprichting werden ondertekend door de heeren Mr. J. F. Linthorst Homan en C. G. J. A. van Genderen Stort, als vertegenwoordigende het Nederlandsch Landbouw-Comité,

Mr. H. C. Dresselhuis en C. van Lennep van den Nederlandschen Tuinbouwraad,

Mr. J. C. L. Vlaanderen en G. S. de Clercq, die de Maatschappij van Nijverheid vertegenwoordigden,

Mr. P. Droogleever Fortuijn der Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten en

H. ter Kuile Janszoon en Mr. Q. J. Terpstra voor de Vereeniging van Nederlandsche Werkgevers.

De Koninklijke Bewilliging werd door H.M. de Koningin op 26 October 1917 verleend.

Hiermede was dus de N.U.M. opgericht, en de wet van 1 September 1917, Stbl. 576, was tot uitvoering gekomen.

De N.U.M. was de Naamlooze Vennootschap, waarvan volgens deze wet gebruik zou kunnen worden gemaakt voor de uitvoering van de eerste zinsnede van art. 1, waarin werd bepaald, dat er in geval van oorlog of oorlogsgevaar maatregelen zouden kunnen worden genomen ter centraliseering van de leiding van het goederenverkeer naar het buitenland.

In meergemelde oprichtingsvergadering werden op voorstel van de Regeering benoemd: tot President-Commissaris de heer S. de Graaff en tot Directeuren de heeren A. den Arend, Joh. G. Heil, Karel Huijsinga, J. L. Lagro en C. van Lennep. Mede werd daar gesproken over de samenstelling van den Raad van Commissarissen, waarin zitting zouden hebben de Regeeringscommissarissen, aan te wijzen door de verschillende Ministers, en die te zamen met enkele Gedelegeerde Commissarissen, door de overige Commissarissen uit hun midden te benoemen, de Gedelegeerde Commissie zouden vormen. De benoeming van de leden van den Raad van Commissarissen werd aan de aandeelhouders overgelaten en wel zoodanig, dat allereerst 5 groepen in het Bestuur der N.U.M. zouden worden vertegenwoordigd door de benoeming van 3 commissarissen voor elke groep, n.l. 1o. Handel en Industrie, waarbij Visserij werd ingedeeld, 2o. Landbouw, 3o. Tuinbouw, 4o. Geldhandel, 5o. Indische Belangen, terwijl los van deze groepen vertegenwoordigd zouden worden de Nederlandsche Gemeenten, de consumptieve Coöperatie, de arbeidersbeweging¹⁾ en Christelijke werkliedenbonden.

Op de aandeelhoudersvergadering, die op 24 November 1917 ten kantore der Vennootschap werd gehouden, werden toen benoemd:

voor Handel en Industrie de heeren: S. van den Bergh Jr., D. W. Stork en C. Blad;

voor Landbouw de heeren: K. J. A. G. Baron Collet d'Escury, Mr. J. F. Linthorst Homan en J. Th. Verheggen;

voor Tuinbouw de heeren: Ernst H. Krelage, C. van Spronsen Anthzn. en F. V. Valstar;

voor Geldhandel de heeren: J. H. Kann, Mr. J. Luden en Jhr. F. Teding van Berkhout;

¹⁾ Met de „arbeidersbeweging” in tegenstelling tot de „Christelijke werkliedenbonden” is klaarblijkelijk bedoeld de „Sociaal-Democratische Arbeidersbeweging”, hetgeen ook bevestigd wordt door de benoeming van den heer Wibaut voor deze groep. Waar echter in alle stukken, de oprichting betreffende, slechts sprake is van „de arbeidersbeweging”, meende ik in mijn verslag niet van deze terminologie te moeten afwijken.

voor Indische Belangen, waarvoor de President-Commissaris, de heer S. de Graaff, reeds als vertegenwoordiger optrad, buitendien de heeren: H. Colijn en H. L. Bekker;

voor de Consumptieve Coöperatie: de heer G. J. D. C. Goedhart;

voor den Christelijken Werkliedenbond: de heer C. Smeenk;

voor de Nederlandsche Gemeenten: de heer Mr. P. Droogleever Fortuijn.

De Arbeidersbeweging wees later den heer F. M. Wibaut als haar vertegenwoordiger aan.

Met de Regeeringscommissarissen, de heeren: Delprat (voor Handel en Nijverheid), De Boer (voor Landbouw, resp. Tuinbouw), Van Roijen (voor Oorlog), Kellerman Slotemaker (voor Financiën), Snouck Hurgronje (voor Buitenlandsche Zaken), Romswinkel (voor Marine), en Van Delden (voor Koloniën) bestond de Raad van Commissarissen dus uit 26 leden.

De Directie, die grootendeels uit personen was gevormd, die van handelszaken op de hoogte waren, maar die zelf geen zaken meer dreven noch bij exportondernemingen betrokken waren, werd dus in hare handelingen bijgestaan door de Gedelegeerde Commissie voor wat betreft den dagelijkschen gang van zaken. Wekelijks vergaderde de Gedelegeerde Commissie en op deze vergaderingen werd alles besproken wat met de handelingen van de N.U.M. in verband stond, werden de voorstellen tot het vaststellen van heffingen behandeld en werd in verband met den algemeenen toestand de weg bepaald, waarlangs de N.U.M. zou worden geleid.

De regelmatig gehouden vergaderingen van den meer uitgebreiden Raad van Commissarissen maakten het daarbij mogelijk, dat alle vertegenwoordigers van de belanghebbende groepen hun oordeel uitspraken, terwijl de maandelijksche verslagen van de Directie over de handelingen der Vennootschap alle Commissarissen voortdurend op de hoogte hielden van hetgeen zich voordeed.

Ten slotte adviseerde een financiële Commissie van Bijstand, onder het beproefde voorzitterschap van den heer J. H. Kann, en bestaande uit de heeren Dr. C. J. K. van Aalst, F. A. R. A. Baron van Ittersum, Mr. W. M. van Lanschot, Mr. J. Luden, Mr. F. S. van Nierop, Dr. D. F. Scheurleer en W. Westerman, de Directie bij de uitvoering van haar financieel programma.

In een Huishoudelijk Reglement was nauwkeurig omschreven voor welke aangelegenheden machtiging van de Gedelegeerde Commissie, dan wel van den Raad van Commissarissen zou worden gevorderd.

Ik meende uit een historisch oogpunt de samenstelling van het Bestuur, zooals dat bij den aanvang der werkzaamheden was gevormd, eenigszins uitvoerig te moeten weergeven. Uit den aard der zaak hadden in den loop van het bestaan der Export-Centrale wijzigingen plaats door het aftreden of overlijden van eenige commissarissen, en als de meest belangrijke kan genoemd worden de verwisseling van President-Commissaris, toen de heer A. van Gijn na de benoeming van den heer De Graaff tot Minister van Koloniën als zoodanig optrad. De heer Den Arend verliet al zeer spoedig de Vennootschap, en de Directie bleef toen uit de overige 4 genoemde leden bestaan.

Nog denzelfden dag van de oprichtingsvergadering, den 15den October 1917, werden de President-Commissaris en de Directie door den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, den heer Posthuma, in tegenwoordigheid van den Minister van Financiën, den heer Treub, geïnstalleerd. Op die vergadering heeft de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel de verhoudingen uiteengezet van de N.U.M. ten opzichte van de verschillende Vereenigingen van Exporteurs en de Rijkscommissies van Toezicht daar-

op en in het bijzonder die ten opzichte van de Commissie van Bijstand in zake Crisisaangelegenheden, het lichaam, dat den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel bijstond en vertegenwoordigde, zonder nochtans een ministerieele verantwoordelijkheid te dragen, die streng gescheiden zou blijven van de N.U.M. De Export-Centrale moest volgens den Minister den volgenden dag hare werkzaamheden aannemen. Tevens werden de President-Commissaris en de Directie uitgenoodigd een concept Algemeenen Maatregel van Bestuur samen te stellen, die noodig was krachtens art. 1 der wet van 1 September 1917.

De Vennootschap nam haar intrek in perceel Kneuterdijk hoek Lange Vijverberg, waarop de Regeering reeds bij voorbaat beslag had gelegd.

De stand van zaken was aldus: door den langen duur van den oorlog was de toestand op economisch gebied allengs zeer ingewikkeld geworden.

De uitvoerverboden waren op steeds uitgebreider terrein noodig geworden, zoodat uitvoer over de geheele linie feitelijk alleen kon geschieden met een van Regeeringswege afgegeven consent.

De prijzen in het buitenland stegen en de neiging tot exporteeren werd in overeenstemming daarmee grooter, terwijl de kosten van de binnenlandsche distributie van levensmiddelen werden bestreden uit heffingen, die op den uitvoer werden gelegd.

Uiteraard was er geen eenheid, en de vele commissies en lichamen, die waren opgericht, handelden naar eigen inzicht en eigen opvatting.

De Regeering had daarom gezocht naar centralisatie van den uitvoer en dit leidde tot de instelling van het centrale lichaam, de Export-Centrale, een naamlooze vennootschap, geleid met goed koopmanschap en los van de ambtelijke stroefheid van een staatslichaam, waardoor tevens voorkomen zou worden, dat ongemerkt de exporthandel zou voorzien in de buitenlandsche credietbehoeften.

Tot aan de oprichting van de N.U.M. werd het handelsverkeer met het buitenland gevoerd door het Landbouw-Export-Bureau, de Commissie voor het Handelsverkeer met het Buitenland, de Nijverheids-Commissie, welke drie leiding gaven, terwijl de uitvoering berustte, wat den export betreft, bij de diverse vereenigingen, te weten:

- De Boter-Vereeniging,
- De Kaas-Vereeniging,
- De Aardappel-Vereeniging,
- De Peulvruchten-Vereeniging,
- De Vleesch-Vereeniging,
- De Aardappelmeel-Vereeniging,
- De Pluimvee-Vereeniging,
- De Eier-Vereeniging,
- De Zeevisch-Vereeniging,
- De Paarden-Vereeniging,
- De Rundvee-Vereeniging,
- De Suiker-Vereeniging,
- De Vlas-Vereeniging,
- De Ribbehooi-Vereeniging,
- De Ver. van Fabrieken van Melkproducten,
- De Groenten-Centrale,
- De Zaad-Centrale,
- De Fruit-Centrale.

De Import werd naast de Nijverheidscommissie bevorderd door:

- Het Rijks-Kolendistributiebureau,
- Het Rijksdistributiekantoor voor huiden en leder,
- De Rijkscommissie voor de Distributie van ijzer en staal,
- De Rijks-Commissie voor Bouwmaterialen,
- De Rijks-Soda-Commissie,
- Den Bond van Houthandelaren in Nederland.

Verder bestonden er overeenkomsten betreffende de levering van levensmiddelen met Engeland en Duitschland, bekend onder de namen van Agricultural Agreement en het Provisorium van December 1916, terwijl door de Nijverheids-Commissie voorna-

melijk betreffende het veredelings- en bewerkingsverkeer meerderé schikkingen waren getroffen en ook op visscherij-gebied afspraken waren gemaakt.

Waar nu de geheele bemoeienis met den export zoodmede feitelijk die met den import bij de N.U.M. moest worden gecentraliseerd, was haar eerste werk zich met deze organisaties te verstaan. Van alle zijden, het zij hier met ingenomenheid getuigd, geverden haar de beste inlichtingen en de meeste steun.

Het Landbouw-Export-Bureau vond zich thans overbodig geworden en meende dus zijn taak te kunnen neerleggen, terwijl het bij de buitenlandsche contractanten zou trachten gedaan te krijgen, dat zij er genoegen mede namen, dat de Nederlandsche Uitvoermaatschappij in zijn plaats trad.

De Nijverheids-Commissie werd opgeheven en droeg haar werkzaamheden, voorzover deze den export betroffen, aan de Export-Centrale over.

De Commissie voor het Handelsverkeer met het Buitenland, wier vergaderingen voornamelijk de plaats waren waar de vertegenwoordigers der verschillende departementen elkaar ontmoetten, verloor, nu deze departementen elk een Regeeringscommissaris in het college van Commissarissen der N.U.M. hadden aangewezen, veel van hare betekenis en besloot alzoo in haar vergadering van 13 December 1917 voorloopig latent te zijn.

De Nederlandsche Overzee-Trust-Maatschappij verklaarde bij monde van haar President op samenwerking en nauwere aanraking door een wekelijksche samenkomst hoogen prijs te stellen.

Intusschen bleek, dat het werk der Export-Centrale een ander karakter zou hebben dan uit de schriftelijke en mondelinge behandeling van de wet over de Export-Centrale kon worden verwacht. Meende men toen algemeen, dat de zgn. Realientausch hoofddoel en voornaamste werk zou zijn en dat zij daarnevens eventueele credieten, door buitenlandsche inkooporganisaties voor den koop van groote hoeveelheden onzer producten benoodigd, zou kunnen financieren, het kwam uit, dat voor geruimen tijd het financieren van aan het buitenland te geven credieten hoofdzak en hoofdwerk zou zijn.

Immers dadelijk bij de installatie werd aan de Directie medegedeeld, dat aan het Buitenland, met name Duitschland en Oostenrijk-Hongarije, maandelijksche credieten werden verstrekt vanaf 1 October tot 31 Maart, resp. ter grootte van 11½ en 4 miljoen gulden per maand, waarvan onder borgstelling van de Ministers van Landbouw, Nijverheid en Handel en van Financiën het Deutsche crediet door de Vereeniging voor den Geldhandel en het Oostenrijksch-Hongaarsche crediet door de bankgroep Nederlandsche Handel Maatschappij, Rotterdamsche Bank, Amsterdamsche Bank, Lippmann Rosenthal, werd gefinancierd, doch dat genoemde Ministers zich hadden verbonden er voor te zullen zorgdragen, dat de N.U.M. alle rechten en verplichtingen, die voor de Vereeniging, resp. voor de bankgroep uit die overeenkomsten voortvloeiden, zou overnemen, zoodra deze tot stand zou zijn gekomen, met inbegrip van alle obligo's, welke door de Vereeniging, resp. de bankgroep, ten gevolge van de uitvoering dier overeenkomsten alsdan reeds zouden zijn aangegaan tegenover de Nederlandsche Bank.

Verder bleek, dat deze credieten niet aan het buitenland werden verstrekt om een bepaald groot export-object te financieren, doch dat zij als voorwaarde waren gesteld voor leveringen van kolen, ijzer en andere hier benoodigde artikelen uit het buitenland, terwijl het directe doel was „de betalingsbalans tusschen de landen zooveel mogelijk in evenwicht te houden”.

Zoo waren de crediet-aangelegenheden op de eerste plaats gekomen en was de warenruil naar de tweede verdrongen.

Dit bleek nog duidelijker uit de gesloten overeen-

komsten tusschen gedelegeerden der Duitsche en Nederlandsche Regeeringen.

Het General-Abkommen toch, dat toezeggingen bevatte van Duitsche zijde voor de levering van kolen, ijzer, enz., onzerzijds van levensmiddelen, regelde het crediet. Daarna kwamen de Kohlen-, Eisen- und Lebensmittel-Abkommen.

Het Duitsche crediet kwam ten deele ten laste der N.U.M., ten deele moest het, evenals het geheele crediet aan Oostenrijk-Hongarije, bij importeurs worden ondergebracht. De Directie der N.U.M. moest dus het gedeelte, dat voor rekening der Vennootschap kwam, op haar beurt bij de exporteurs plaatsen.

En terecht; immers het crediet werd gegeven ter bevordering of instandhouding van het handelsverkeer tusschen beide rijken. Treedt nu de Staat met het verlenen of doen verlenen van zulk een crediet regelend op in het handelsverkeer, dan kan hij de lasten van zoo'n crediet met alle recht doen dragen door im- en exporteurs, die toch in de allereerste plaats bij een geregeld handelsverkeer belang hebben.

De onderhandelingen, die door de Directie der N.U.M. werden geopend ten einde de voorwaarden vast te stellen bij den export van verschillende artikelen stuitte op vele moeilijkheden, zoowel van de zijde der Nederlandsche exporteurs als van Duitsche zijde. De Algemeene Maatregel van Bestuur, waarbij de wijze van het verlenen van consenten werd geregeld en waarbij tevens nauwkeurig werd aangegeven op welke wijze de N.U.M. financieele verplichtingen aan de exporteurs kon opleggen, was op 27 October 1917 aan den Minister van L., N. en H. aangeboden, doch werd eerst bij Koninklijk Besluit onder dagteekening van 22 December 1917 van kracht. Tot dat tijdstip had de N.U.M. dus slechts voorbereidend werk te doen, en de consenten werden door het Uitvoer Certificaten Bureau, een afdeling van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel onder leiding van den heer Mr. H. Mees, aan belanghebbenden uitgereikt, meestal door tusschenkomst van één der hiervoor genoemde vereenigingen, commissies of bureaux. Juist vóór de oprichting van de N.U.M. waren nog verschillende belangrijke contracten afgesloten, waaronder één voor den uitvoer van paarden naar Duitschland, waarvoor zelfs een speciaal crediet was toegezegd door de Commissie van Bijstand, een crediet waarvan de Minister van Financiën geen kennis bleek te dragen. De vee-uitvoer werd bemoeilijkt door een huiden-agreement, de Pluimvee-Vereeniging sloot nog gauw een contract af voor de levering van 2 miljoen kippen, ganzen, eenden en konijnen, de uitvoer van 6000 ton kaas, waarvoor bij de oprichting van de N.U.M. een contract liep, geschiedde zonder eenig financieel voordeel voor de vennootschap. Een toezegging van den Minister van L., N. en H., waarbij de N.U.M. een bate werd in uitzicht gesteld van 3½ miljoen gulden, te verkrijgen met den uitvoer van ca. 25.000 KG. suiker, sorteerde geen effect, omdat de Minister ook aan de Suiker-Vereeniging de beschikking over dezelfde hoeveelheid had toegezegd. Alleen op het gebied van tuinbouwartikelen was de N.U.M. gelukkiger en wel in hoofdzaak, omdat het voorshands ging om vatproducten, gedroogde groenten, uit vruchten bereide heel- en halfproducten en tuinbouwzaden.

Het is wellicht nuttig, hier even te herinneren aan de omstandigheid, dat mede een der aanleidingen tot de oprichting van de N.U.M. was, een beter overzicht te kunnen houden over hetgeen de verstrekking van levensmiddelen volgens de Distributiewet van 1916 kostte. Reeds was er bij de Memorie van Toelichting op het 40-miljoen-ontwerp door den Minister van L., N. en H. een zuivere scheiding getrokken tusschen deze kosten en de baten van den export. De kosten voor de distributie zouden dus uit de aangevraagde 40 miljoen moeten betaald worden en de N.U.M. kon haar volle recht doen gelden op de baten van den export.

KAREL HUIJSINGA,

(Wordt vervolgd.)

Oud-President-Directeur, thans Liquidateur.

DE N. W. POLDER VAN DE ZUIDERZEE.

Prof. Mr. A. van Gijn schrijft ons:

Met belangstelling las ik zoowel de artikelen van den heer Louwes als het antwoord van den heer Ir. Ligtenberg. Natuurlijk zal ik mij in de technische kwestie niet mengen, doch een tweetal opmerkingen moet mij van het hart naar aanleiding van hetgeen de laatstgenoemde schrijver zegt omtrent een ander gebruik van de f 12,5 miljoen, welke men denkt te offeren voor het vroeger geredkomen van den N. W. Polder.

Vooraf wil ik den heer Ligtenberg toegeven, dat de f 12,5 miljoen niet mogen worden beschouwd als f 12,5 miljoen thans in het handje. Het bedrag is het verschil tusschen twee cijfers, die beide in een niet al te nabije toekomst moeten gedacht worden; en het voegen van de f 5 bij de f 7,5 miljoen is ook niet geheel juist, omdat dit bedragen zijn in een meer en minder verwijderde toekomst, dus bedragen van een ongelijke beteekenis. Laat ons zeggen, dat het om f 7 of f 8 miljoen in contante waarde gaat!

Nu zegt de heer Ligtenberg: indien er ook andere landaanwinnings- of verbeteringswerken te doen zijn, doe die dan óók, niet in de plaats van de vervroeging van de drooglegging van den N. W. Polder. Vermits de Staat het geld, noch als hij het door leenen, noch als hij het door belastingheffen krijgt, zonder offers krijgt, gaat die redeneering natuurlijk niet op. Het gaat er om, waaraan de Staat een zekere f 12,5 (of f 8) miljoen, die hij ter beschikking heeft of weet te krijgen, beter besteedt; aan spoediger drooglegging van den N. W. Polder, of aan andere werken van landverbetering of -aanwinning.

Mijn tweede opmerking betreft het betoog van Ir. Ligtenberg, dat men alleen in de Zuiderzee, en niet door landverbetering elders, een belangrijke uitbreiding van het aantal ruim opgezette boerenbedrijven kan krijgen. Dit is niet juist; Ir. Ligtenberg leze het verslag der Commissie in zake het Waterschap Vollenhove en hij zal zien, dat door de voorgestelde partieele bemaling van dat waterschap 9400 hectaren cultuurgronden beschikbaar komen, die voor nieuwe bedrijven kunnen worden uitgegeven (omdat ze vóór de verbetering zijn aangekocht of onteigend). Het tekort op die grondverbetering zal na 8 jaren, als alles gereed en verkocht is, f 2.500.000 bedragen, dus in contante waarde thans f 1½ miljoen. Voorloopig schijnt het mij nog beter om deze 9000 HA., en wel vrij spoedig — na 8 jaren — te krijgen *boven en behalve* de gronden van den N. W. Polder der Zuiderzee, dan deze laatstbedoelde 20.000 HA., tegen de aanwijzingen van de natuur, in plaats van na 23 jaar, reeds na 13 jaar te willen verkrijgen. Er zullen nog wel meer gevallen zijn, waarin de zaak juist zoo ligt als in den Polder Vollenhove, en dan kunnen wij wellicht in totaal 30.000 HA. of meer *extra en nog vroeger* krijgen voor hetzelfde geld, door wat geduld te hebben in zake den N. W. Polder. Dat men dadelijk met het proefpolderetje begint, dat bij den N. W. Polder ligt, *maar een geheel op zichzelfstaand werk is*, lijkt mij juist, want de daar te nemen proeven zijn voor al de polders nuttig. Hoe eerder er practische proeven genomen worden, hoe beter!

KAPITAALVORMING EN LOONDALING.

Mej. Dr. E. C. van Dorp schrijft ons:

Het misverstand van Ir. Goudriaan is met een paar woorden uit de wereld te helpen. De loonsverlaging, die een gevolg is van kapitaalsvermindering, vindt, in de *practijk*, plaats als gevolg van den toestand der bedrijven, eventueel ook van werkloosheid. De fout van den heer G. ligt daarin, dat hij naast deze loonsverlaging, waarvan de noodzakelijkheid zich in de *practijk* demonstreert, nog eene *theoretische* bestaanbaar acht.

Dit alles is Oostenrijksche theorie; mijn geachte bestrijder leze er het laatste, schitterende artikel van

Böhm Bawerk, in het Oostenrijksche. Zeitschrift van 1914 nog maar eens op na. Hij vindt daar tevens de weerlegging van al datgene, wat hij thans tegen mij aanvoert, als zou de theorie een onschuldige abstractie zijn en niet een zich onverbiddeijk doorzettende realiteit: en zal dan zien, dat hij de Oostenrijksche theorie niet tegen mij behoeft te verdedigen.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE BETEKENIS DER VERSCHILLENDE VORMEN,
VAN HET MONOPOLIE VOOR DEN BUITEN-
LANDSCHEN HANDEL IN SOVJET-RUSLAND.

De heer J. Novakowsky te Londen schrijft ons:

Het monopolie van den buitenlandschen handel in Sovjet-Rusland is voor den Europeeschen koopman of industrieel geen theoretische kwestie, ten aanzien waarvan met negatie of critische opmerkingen kan worden volstaan. Het is een feit, ten nauwste met het geheele Sovjet-régime verbonden en men zal ongetwijfeld nog gedurende jaren met dit feit rekening moeten houden, wanneer men er prijs op stelt, handelsverbindingen met Rusland aan te knopen. Die zakenkringen, welke hiertoe besloten hebben, zullen het wellicht niet oninteressant vinden te vernemen, welke vormen het handelsmonopolie aanneemt, om zich beter te kunnen aanpassen, ten einde aldus van de concessies, die daarbij aan het buitenlandsche kapitaal worden gedaan, naar mogelijkheid te profiteeren.

Gelijk in den binnenlandschen handel, heeft de Sovjet-regeering zich ook ten opzichte van dien met het buitenland gedwongen gezien, zekere concessies aan het particuliere kapitaal te doen, ten einde den handel leven in te blazen en in zekeren zin te vereenvoudigen. Het strenge monopoliebeginsel, waarbij slechts de Staat door zijn buitenlandsche vertegenwoordigingen alles in- en verkoopt, kan reeds thans als tot de historie behoorende worden beschouwd. De Regeering heeft besloten, het buitenlandsche kapitaal in dezen of genen vorm aan te trekken en het zekere voordeelen te verleenen.

De eerste en in zakenkringen meest bekende vorm is de gemengde onderneming. In korte woorden komt deze hierop neer, dat de Russische Regeering en een buitenlandsche financieele groep samengaan, om den algemeenen handel of dien in een speciaal artikel te drijven. Deze vorm kan intusschen voorloopig als een mislukking worden beschouwd. Het groot-kapitaal is tegenover de Sovjet-Regeering nog steeds met een diep wantrouwen beziel, ofschoon niemand kan beweren, dat deze laatste haar verplichtingen niet nakomt. De kleine maatschappijen, welke aan kapitaalgebrek lijden, spelen in den totalen Russischen omzet een al te onbetekenende rol en verdienen nauwelijks vermelding.

De positieve kant van het gemengde bedrijf bestaat hierin, dat aan het buitenlandsche kapitaal de mogelijkheid wordt gegeven, voor de helft in de vaak tamelijk hooge zuivere winst te deelen. Gewoonlijk wordt aan zoodanige maatschappijen het recht verleend, overeenkomstig hetgeen zij invoeren uit Rusland te exporteeren, waarmede de winstmogelijkheden worden verdubbeld.

De bekende licentiemoeilijkheden worden door deelneming der Regeering zelf in de maatschappijen zeer licht overwonnen. (Aangezien nl. de geheele handel volgens een van Staatswege opgesteld plan plaats vindt, is voor iederen in- en uitvoer een licentie vereischt).

De zwakke kant van dezen bedrijfsvorm, die remmend op de verdere ontwikkeling werkt, bestaat hierin, dat zij het den individueelen fabrikant, die er zeer bij geïnteresseerd is, Rusland als afzetgebied voor zijn producten te winnen, bijna onmogelijk maakt, de Russische markt te naderen. Het duurt te lang, tot het gelukt, zoodanige maatschappij op te richten en het in het leven roepen van een dergelijke organisatie, alsmede haar handhaving, zijn te kostbaar, om den

individueelen fabrikant den moed niet te ontnemen.

Buiten de „gemengde maatschappijen” bestaat nog een vorm van ondernemingen, welke concessie hebben tot het drijven van handel. Deze ondernemingen onderscheiden zich van de eerste hierdoor, dat de Regeering noch deelneemt in het kapitaal, noch aan de organisatie. Zoodanige maatschappij keert de Regeering eenvoudig een zeker percentage van den omzet als gegarandeerde winst uit; alsmede de helft van de zuivere winst. Het geheele bedrijf dezer maatschappijen staat natuurlijk onder strenge regeeringscontrole en moet blijven binnen het kader van het staatsplan voor den handel met het buitenland.

Voor beide vormen is karakteristiek, dat zij den individueelen fabrikant, den directen exporteur, van het onmiddellijk contact met Rusland uitsluiten. Beide vormen zijn vrijwel uitsluitend voor den financier ontworpen en wij zijn ervan overtuigd, dat juist daarin de oorzaak hunner mislukking is gelegen.

Nu bestaat nog een derde vorm, nl. het *zenden van goederen in consignatie*. Voor iederen fabrikant of vereeniging van fabrikanten, waarvan de producten voor Rusland van belang zijn, wordt de mogelijkheid geschapen, goederen direct naar Rusland te verzenden, deze aldaar te verkoopen, zolang het contract duurt, voortdurend nieuwe posten te leveren en de opbrengst in buitenlandsche munt te ontvangen. Dit geschiedt op de volgende wijze. De fabrikant, die zijn artikelen in Rusland wenscht in te voeren, sluit met de Russische Handelsvertegenwoordiging of met een dergelijke economische organisatie (onder garantie der Handelsvertegenwoordiging of van de Staatsbank) een overeenkomst voor een bepaalden tijd, zeggen wij, voor een jaar, krachtens welke hij deze organisatie zijn goederen, tot een in de overeenkomst vastgestelde hoeveelheid, in consignatie geeft. De goederen worden dan door de organisatie verkocht en de verkochte partijen systematisch door nieuwe zendingen vervangen. De prijzen en credietvoorwaarden (credieten hebben meestal slechts korten looptijd) worden van te voren, bij het afsluiten der overeenkomst, vastgesteld. De fabrikant heeft het recht, een vertegenwoordiger te zenden, om de afwikkeling der transacties na te gaan en te controleeren.

Het is binnen het kader van dit artikel onmogelijk, op de details van het consignatiecontract in te gaan. Wij willen volstaan met de opmerking, dat het contract in het algemeen vrijgevig en voor den importeur of hem, die de goederen in consignatie zendt, zeer gunstig is geredigeerd.

De voordeelen van dezen vorm van zaken doen liggen voor de hand. In de eerste plaats wordt een zoodanig contract betrekkelijk snel en gemakkelijk afgesloten; in de tweede plaats behoeft degeen, die de goederen in consignatie zendt, geen nieuwe organisatie te scheppen en heeft hij geen nieuwe lasten te dragen, aangezien prijzen en voorwaarden, gelijk gezegd, eens voor al bij het afsluiten van het contract worden vastgesteld. Voorts is het aldus niet noodig, dat hij telkenmale een zwaren strijd met de concurrentie voert. Voor den duur van het contract wordt hem ten slotte een regelmatige afzet van zijn producten verzekerd.

De laatste paar jaren vertoont deze elastische, voor beide partijen voordeelige vorm van handeldrijven, een tamelijk belangrijke ontwikkeling. Afgezien van talrijke contracten, die kleine, afzonderlijke groepen van artikelen betreffen, zouden wij op twee consignatiezaken, welke zich zeer gunstig afwickelen, willen wijzen, nl. op de Vereinigung deutscher Anilinfarbenfabriken en de bekende Engelsche Firma Babcock & Wilcox.

De eerste levert systematisch groote hoeveelheden aniline-verfstoffen in consignatie en heeft een jaarlijkschen omzet van 1½ tot 2 miljoen Pond Sterling; de tweede firma levert systematisch alle ketelarmaturen en bestanddeelen voor betekenende bedragen en, voor zoover ons bekend is, hebben genoemde firma's niet de geringste aanleiding ontevreden te zijn. In

Frankrijk wordt op het oogenblik ijverig met de belangrijkste firma's in de chemische branche inzake consignatie onderhandeld en volgens onze inlichtingen staat het sluiten van een contract daar vrij dicht voor de deur.

Voor de naaste toekomst mag wel met zekerheid worden aangenomen, dat de ontwikkeling van de handelsbetrekkingen met Rusland zich in de richting van het consignatiebedrijf zal bewegen. Behalve de groote objecten van de zware industrie, bijv. machines en verschillende technische installaties, kan bijna alles, voor zoover het in Rusland mag worden ingevoerd, aldaar op consignatiebasis worden afgezet. Voor de Hollandsche industrie en den handel is o.i. het oogenblik gekomen, dit feit nader te bestudeeren en, voor zoover zij voor het Russische afzetgebied belangstelling heeft, de pogingen in dezen consignatievorm te doen plaats vinden.

Met opzet hebben wij hier niets gezegd over het directe verkeer met de handelsvertegenwoordigingen. Zoowel de voor- als de nadeelen van een dergelijk verkeer zijn algemeen bekend. Voldoende is wellicht erop te wijzen, dat men hier met den onmiddellijken afnemer niet in aanraking komt, en nooit weet wat precies (met betrekking tot de kwaliteit) en hoeveel wordt verlangd, gezwegen dan nog van den onvermijdelijken harden strijd, die voor iedere afzonderlijke bestelling met de concurrentie moet worden gevoerd.

AANTEEKENINGEN.

De bezuinigingen van Minister de Geer. — Op p. 974 in het nummer van 4 November ll. werd er op gewezen, dat uit de aldaar afgedrukte Bijlage B. van de Mem. van Antw. op Hoofdst. I der Begrooting voor 1926 opgemaakt zou moeten worden, dat Minister de Geer bij de begrooting voor 1923, als men de automatische stijgingen in rekening brengt (en enkele automatische dalingen), niet maar 27 miljoen heeft bezuinigd, doch 60,8 miljoen.

Van deskundige zijde wijst men ons er thans op, dat deze voorstelling der Memorie te gunstig is, want wel is ten volle in rekening gebracht de automatische stijging der pensioenen met 18,2 miljoen, maar niet is in rekening gebracht de automatische *daling*, voortvloeiende uit de intrekking van art. 38 Bezoldigingsbesluit (teruggave aan de ambtenaren van wat zij voor hun pensioenen moesten storten). Deze daling bedroeg 11,3 miljoen. Daarenboven werd het verlies op de bedrijven door de afschaffing van art. 38 en de weder-invoering van de pensioenstortingen 2,9 miljoen minder, in totaal dus 14,2 miljoen.

Minister de Geer heeft dus niet 60,8, doch 46,6 miljoen bezuinigd.

Op 20 November 1924 zeide Minister Colijn, dat er op de begrooting 1923, door zijn voorganger, Minister de Geer, 36 miljoen was bezuinigd. Dit bedrag is echter of te veel, als men zich op de daling van het begroostingstotaal baseert, of te weinig, nl. als men rekening houdt met automatische accessen.

In de Millioenennota voor 1923 zeide Minister de Geer, dat hij 17 pCt., of 85 miljoen, op de uitgaven moest bezuinigen (afgezien van Nationale Schuld, Huis der Koningin, enz.), doch dat 42,5 miljoen eerst in volgende jaren kon doorwerken. Er rest dus f 42,5, welke inderdaad reeds bezuinigd waren. Bij de behandeling der begrooting daalde deze nog met f 5 miljoen, waardoor de gezamenlijke bezuiniging steeg tot f 47,5 miljoen, dat is vrijwel het bedrag, dat hierboven, uitgaande van de thans door den Minister van Financiën verstrekte cijfers, werd berekend, nl. 46,5 miljoen. In deze bezuiniging schuilt echter nog een miljoen of vier camouflages, door meer op buitengewoon brengen en door kosten, tot dusverre gedragen door de Rijksverzekeringsbank, over te brengen op de werkgevers.

Indexcijfers van scheepsvrachten. — „Het totaal indexcijfer voor October vertoont een verdere, bescheiden verbetering in het gemiddelde niveau van charter-vrachten voor volle ladingen”, schrijft „The Economist”. Het cijfer bedroeg nl. voor October 115,75, een stijging dus van 1,32 pCt., volgende op een stijging van 2,42 pCt. in September. Terwijl het cijfer een maand geleden 11 pCt. lager was dan in September 1924, is dat over October 14 pCt. beneden dat van de overeenkomstige maand van verleden jaar. De bewegingen in de indexcijfers der verschillende groepen volgen hieronder.

Datum	Europeesche wateren	Noord-Amerika	Zuid-Amerika	Britsch-Indië	Verre Oosten en Stille Zuidzee	Australië	Totaal
Basis (Gemiddelde v. 1898—1913)	100	100	100	100	100	100	000
(Gemidd. v. 1913)	110,03	113,09	123,37	106,29	117,38	127,89	116,34
Febr. 1920	814,31	529,89	757,52	744,81	587,02	712,16	690,95
Dec. „	268,90	277,17	244,10	256,79	286,72	347,18	280,14
Dec. 1921	160,06	164,07	163,72	144,43	141,25	166,47	156,67
Dec. 1922	137,09	135,15	129,19	122,61	136,08	159,34	136,57
Dec. 1923	134,03	132,72	120,09	124,35	125,07	144,21	130,19
October 1924	118,80	143,09	125,96	126,59	135,47	156,68	134,43
Nov. „	115,01	137,32	120,31	120,50	131,95	162,02	131,18
Dec. „	117,44	129,18	119,45	119,76	129,29	161,13	129,38
Januari 1925	115,26	134,60	120,38	123,83	132,44	172,70	133,20
Februari „	114,92	146,54	118,04	121,95	129,99	178,04	134,91
Maart „	116,34	130,81	110,41	116,99	118,42	151,33	124,05
April „	114,18	133,39	110,62	115,95	114,60	138,87	121,27
Mei „	109,86	124,85	110,97	108,43	105,16	126,41	114,28
Juni „	109,25	104,78	108,24	105,53	100,43	112,17	106,73
Juli „	119,02	111,96	113,42	106,15	94,43	117,51	110,41
Augustus „	107,22	113,46	110,79	112,24	99,14	126,41	111,54
Sept. „	103,22	117,25	109,09	113,38	101,83	140,65	114,24
October „	109,56	121,03	110,52	106,49	104,46	142,43	115,75

De veranderingen in het indexcijfer van elke groep en sub-groep over de afgelopen maand worden in de volgende tabel weergegeven, waarbij het gemiddelde vrachtenpeil gedurende 1898—1913 op 100 is gesteld.

	Indexcijfer	+ of —
Golf van Biscaye; uitgaande vracht..	124,77	+ 12,84
„ „ „ thuisvracht	116,13	+ 4,84
Middell. Zee; uitgaande vracht	122,80	+ 17,14
„ „ „ thuisvracht	105,54	— 3,59
Noord-Amerika	121,03	+ 3,78
Zuid-Amerika; uitgaande vracht	122,57	— 2,94
„ „ „ thuisvracht.....	98,47	+ 5,80
Indië; uitgaande vracht	105,27	.....
„ „ „ thuisvracht	107,72	— 13,78
Het verre Oosten, enz.....	104,46	+ 2,63
Australië	142,43	+ 1,78

In volle ladingen graan bleef weinig omgaan, daar een vrij aanzienlijke omvang der bevrachtingen voor Noord-Amerikaansche rekening werd gecompenseerd door gebrek aan zaken vanuit La Plata, terwijl de vraag uit het Oosten buitengewoon flauw was. Aan den anderen kant toonden uitgaande vrachten een beduidend betere tendentie, daar kolenexporteurs meer ruimte vroegen, waarvoor aanmerkelijk hogere prij-

(1913 = 100)

Maand	1922	1923	1924	1925
Januari	131,60	114,05	117,11	114,49
Februari	135,76	112,73	123,78	115,96
Maart	135,53	115,23	122,09	106,63
April	129,46	115,45	117,22	104,24
Mei	125,12	114,55	114,27	98,23
Juni	117,45	106,82	108,62	91,74
Juli	114,52	103,39	103,75	94,90
Augustus	113,16	100,16	104,43	95,87
September	110,37	103,04	110,50	98,19
October	114,42	107,86	115,55	99,49
November	119,43	111,21	112,76	.....
December	117,39	111,81	111,21	.....
Jaarl. gemiddeld.	122,02	109,69	113,44	.....

zen moesten worden betaald, voornamelijk voor lossing in de Middellandsche Zee. Van reedersstandpunt echter wordt de voldoening over deze ontwikkeling getemperd door het inzicht in de in wezen kunstmatige toestanden, die den kolenexport prikkelen bij prijzen, die slechts door het subsidie mogelijk worden gemaakt. De verhouding van het indexcijfer tot het gemiddelde van 1913 blijkt uit de laatste op de vorige pag. afgedrukte tabel.

In weerwil van de seizoenverbetering, die zich weerspiegelt in bovenstaande cijfers, geven noch de tegenwoordige stand, noch de vooruitzichten van de „tramp” vrachtenmarkt den scheepsbouwers veel reden tot hoop, voor zoover het deze soort tonnage betreft.

Een plan tot regulering van het tonnageaanbod. — In de onlangs te Oslo gehouden vergadering van de „Baltic and White Sea Conference” is het denkbeeld geopperd, om door kunstmatige oplegging van schepen de vrachten op peil te houden en is voorgesteld, een internationale commissie te benoemen, welke de verschillende tot dit doel aanbevolen schema's ten aanzien van hun praktische uitvoerbaarheid zal onderzoeken. Naar de „Frkf. Ztg.” mededeelt, bevat het laatste maandbericht der „Conferentie” een voorstel te dezer zake van den Voorzitter der Deensche Reedersvereniging, Konsul Chr. Andresen te Kopenhagen. De heer Andresen herinnert eraan, dat alle vroegere pogingen, die in dezelfde richting gingen, zich baseerden op een gedwongen oplegging, op een ingrijpen in de vrije beschikking der reeders over hun tonnage. Indien men aanneemt, dat de wereldtonnage op het oogenblik de behoeften niet ongeveer 30 pCt. overtreft, zijn de vooruitzichten niet gunstig. Er zijn echter, merkt hij op, enkele factoren, waardoor de toestand niet heelemaal zoo somber is. In de genoemde 30 pCt. is nl. een niet gering percentage begrepen, dat wegens ouderdom of andere oorzaken nooit meer in gebruik zal worden genomen. Voorts zal de huidige minimale goederenomzet op de wereldmarkt snel stijgen, zoodra de politieke toestand in Europa zich verbetert en de verschillende volkshuishoudingen worden gestabiliseerd. Het feit, dat de vermeerdering der tonnage de vraag overtreft, blijft echter bestaan en zolang dit het geval is, is het noodzakelijk te trachten zooveel tonnage uit de markt te nemen, dat een beter evenwicht tusschen vermeerdering en vraag wordt geschapen. Deze stabilisatie van de markt kan slechts door een gelijktijdige actie worden beproefd. Aangezien de kosten eener tonnageoplegging op groote schaal niet gering zijn, zou aan die reeders, welke hun schepen opleggen, een gepaste schadevergoeding moeten worden uitgekeerd. De oprichting van een fonds zou hiervoor noodig zijn.

Tot zoover het bericht in de „Frkf. Ztg.”. Naar wij vernemen, bestaat in Nederlandsche reederskringen omtrent deze aangelegenheid een communis opinio en wel deze, dat het regelen van de vrachten door een internationaal georganiseerd systeem van tonnageopleggen op onoverkomelijke bezwaren stuit en bovendien het nadeel met zich sleept, dat daardoor ontijdig nieuw kapitaal tot het scheepvaartbedrijf zou worden aangetrokken. Alle reeders zijn eenstemmig van meening, dat de tegenwoordige moeilijkheden slechts op natuurlijke wijze kunnen worden overwonnen en daarbij geen kunstmiddelen moeten worden tebaatgenomen. Na bespreking in de Nederlandsche Reedersvereniging is dan ook besloten, aan de Baltic & White Sea Conference mede te deelen, dat de Nederlandsche reeders in een oplegsysteem geen heil vinden en zich van deelneming aan een internationale commissie zullen onthouden. In Engelsche reederskringen is men een zelfde opvatting toegedaan,¹⁾ zoodat het duidelijk is, dat van deze plannen niets zal komen.

¹⁾ Ter vergadering van de Prince Line zeide Sir Frederick Lewis, wiens meening ten aanzien van het loonvraagstuk in het vorig nummer werd geciteerd: „Er zijn natuurlijk vele wijzen, waarop door kunstmiddelen in verschillende

takken van nijverheid en, in het bijzonder in de scheepvaart en den scheepsbouw, een verbetering zou kunnen worden teweeg gebracht, zooals bv. door een georganiseerde tonnageoplegging, belasting op grond van „flag discrimination,” subsidies etc., doch veiligheid (Sir Frederick doet hier op het door hem gewenschte „Industrial Security Pact” ter verzekering van de rust in de industrie. — Red.) en samenwerking zijn natuurlijke en dus veel gezonder middelen ter bereiking van het gewenschte resultaat.

Winsttaandeel ter bekostiging van algemeene belangen, door nieuw op te richten suikerfabrieken uit te keeren. — De heer H. Ch. G. J. van der Mandere, Secretaris van den Bond van Eigenaren van Nederlandsch-Indische Suikerondernemingen, schrijft ons:

In 1921 ontwierp de Indische Regeering plannen voor z.g. winstaandeelkassen. Deze kwamen in het kort hierop neer, dat alle landbouw-, industrie-, mijn- en andere bedrijven, waarbij z.g. belangenkringen of gemeenschapskringen met de omliggende Inlandsche bevolking aanwijsbaar waren, een bijdrage van 20 pCt. van het door de bedrijven aan hunne aandeelhouders als dividend uitgekeerd bedrag boven 6 pCt. van het kapitaal, zouden storten in bijzondere kassen, de z.g. winstaandeelkassen, in te stellen in alle Inlandsche dorpsgemeenten, die binnen het gebied der onderneming liggen. De critiek, op dit denkbeeld uitgeoefend¹⁾ en staatsrechtelijk, en economisch, en praktisch, was van zoodanigen aard, dat het zonder definitief te zijn teruggenomen, voorloopig werd terzijde gesteld. Totdat... in de Voorjaarszitting-1924 van den Volksraad, de Algemeen Regeeringsgemachtigde op 25 Juni 1924 mededeelde, dat bij de vergunning voor het oprichten van nieuwe ondernemingen, de Regeering de voorwaarde zou stellen, dat ten behoeve van maatregelen in het belang der Inlandsche bevolking een winstaandeel zou worden bestemd.

In de „Javasche Courant” van 26 Augustus 1924 verschenen de bekendmakingen betreffende openstelling voor de suikerindustrie van het Doetamati- en Sindopradjagebied in de residentie Cheribon, en het Bedadoengebied in de residentie Besoeeki, waarbij als waarschijnlijk in-uitzicht werd gesteld een beding:

dat een nader te bepalen aandeel, niet hooger dan vijf percent van de winst, welke tot grondslag heeft gestrekt bij de vaststelling van het aan het Europeesch personeel uit te keeren tantieme, moet worden afgezonderd voor een fonds, waaruit de behartiging van verschillende belangen van de bevolking der betrokken streek zal worden bekostigd in overleg met den ondernemer.

Over eenige maanden zal nader worden bekend gemaakt, vanaf welken dag op genoemd gebied betrekking hebbende aanvragen tot het oprichten van eene nieuwe suikeronderneming weer in behandeling worden genomen en bij welke gezaghebbenden het ontwerp-vergunningsbesluit en andere mededeelingen terzake ter inzage zijn gelegd.

Eerst in de „Javasche Courant” van 3 Juli j.l. is deze definitieve bekendmaking verschenen. Deze refereert voor de voorwaarden buiten en behalve de bijdrage in kosten van irrigatiewerken, aan het ontwerp vergunningsbesluit. Dit nu bevat de bepaling, dat de onderneming op eerste aanvraag van het Hoofd van het Gewestelijk Bestuur een nader te bepalen aandeel van de tantiemewinst, tot een maximum van 5 pCt., moet beschikbaar stellen voor fondsen voor de Inlandsche bevolking, in te stellen door de Regeering of door een door Haar aan te wijzen Localen Raad. Dit winstaandeel zal worden besteed voor de belangen der Inlandsche bevolking in het areaal der suikeronderneming. Een nadere „mededeeling” bepaalt in de vijfde paragraaf daarvan, dat de voorwaarden niet gesteld, dan wel gewijzigd of ingetrokken zullen worden, indien op andere, door de Regeering goed te keuren wijze, het beoogde doel bereikbaar wordt geacht, namelijk opheffing of verzachting van nadeelen voor de Inlandsche bevolking, verbonden aan de oprichting eener suikerfabriek.

¹⁾ Zie o.a. nrs. E.S.B. van 24 en 31 Augustus 1921.

De belanghebbenden bij de Javasuikerindustrie hebben gemeend over deze, voor hen hoogst gewichtige aangelegenheid, het advies te moeten inwinnen van prof. Mr. E. M. Meyers te Leiden. Diens advies schijnt, ook met het oog op het algemeen belang, dat de Overheid niet anders dan langs legalen weg de middelen ter verzorging van algemeene belangen heffe, van genoegzame beteekenis om het onverkort openbaar te maken.

Hierbij moge nog worden aangeteekend, dat de openstelling der bovengenoemde gebieden, aanvankelijk op 4 en 11 November 1925 bepaald, inmiddels tot medio Januari a.s. is uitgesteld.

De tekst van het advies volgt hieronder:

De mij ter beantwoording gestelde vraag luidt aldus:

Of in verband met de terzake in Ned.-Indië bestaande wettelijke voorschriften, de verleenning eener vergunning tot het in werking brengen en drijven van ondernemingen voor de bereiding van suiker (of indigo) krachtens de „Fabrieken-ordonnantie”, door de betrokken autoriteit afhankelijk mag worden gesteld van de vervulling van voorwaarden als omschreven zijn in de artt. 13—15 van het ontwerp-besluit en par. 5 van de daarbij behorende „mededeelingen” betreffende een gedeelte van het Bedadoeng-bevloeiingsgebied.

De in deze vraag genoemde artikelen van het ontwerp-besluit van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur en de daarbij behorende mededeelingen hebben den volgende inhoud.

Ontwerp-besluit, artt. 13—15.

Art. 13. dat de ondernemer telken jare nadat het boekjaar is afgesloten, zoo spoedig mogelijk en in elk geval voor het einde van het kalenderjaar, aan het Hoofd van gewestelijk bestuur een door of namens den eigenaar of de directie voor accoord geteekende opgave verstrekt van de in het laatstverstrekte boekjaar door de betrokken onderneming, al of niet te samen met andere ondernemingen, gemaakte winst, welke tot grondslag heeft gestrekt bij de vaststelling van het aan het Europeesch personeel beneden den rang van administrateur uit te betalen tantième, en van de wijze waarop die winst is berekend, terwijl, indien bedoeld tantième niet naar de winst is geregeld, kan worden volstaan met een opgave van het bedrag waarop de exploitatiewinst der onderneming moet worden gesteld en van de wijze waarop die winst is berekend;

Art. 14. dat, indien de wijze waarop de evenbedoelde winst der onderneming en het daarvan uit te keeren gedeelte wordt berekend, naar het oordeel van hem, Directeur van Binnenlandsch Bestuur, te veel afwijkt van de berekeningswijze welke bij het verleenen dezer concessie voor andere suiker-ondernemingen op Java vrij algemeen gebruikelijk is, of indien een andere vorm van extra belooning van het Europeesch personeel in toepassing wordt gebracht, de vaststelling van bedoelde winst welke als grondslag zal moeten strekken van de hierna onder 15 te noemen winstuitkeering, zal moeten geschieden volgens regelen, door hem, Directeur, in overleg met den ondernemer aan te geven, welke zooveel mogelijk overeenkomen met die, welke thans worden gevolgd bij de evenbedoelde andere ondernemingen;

Art. 15. dat de onderneming, op eerste aanzegging van het Hoofd van gewestelijk bestuur een nader te bepalen aandeel in hoogerbedoelde winst niet hooger dan vijf procent, ter beschikking stelt van een door de Regeering of door een door Haar aan te wijzen Localen Raad in te stellen fonds, waaruit op nader te bepalen wijze, in overleg met den ondernemer, de behartiging van verschillende belangen der Inlandsche bevolking in het arbeidsveld der onderneming bekostigd zal worden.

Mededeelingen. par. 5. De vergunning zal te zijner tijd worden verleend onder de voorwaarden, vermeld in het ontwerp-besluit onder aanteekening, dat de voorwaarden 13, 14 en 15 van dat ontwerp niet zullen worden gesteld dan wel v.z.n. zullen worden gewijzigd of worden ingetrokken, indien het daarmede beoogd doel om een voldoende aandeel in de winsten van de nieuwe onderneming ten bate van de betrokken Inlandsche bevolking te doen komen tot opheffing of verzachting van de voor haar uit de oprichting van de onderneming voortvloeiende nadeelen, op een andere, door de Regeering goed te keuren wijze te bereiken blijkt te zijn.

Antwoord.

De mij gestelde vraag moet zonder eenigen twijfel ontkennend beantwoord worden. De Directeur van Binnenlandsch Bestuur mist de bevoegdheid om de in artt. 13—15 van het ontwerp-besluit omschreven voorwaarden te stellen.

Hij mist deze bevoegdheid om twee redenen, die ieder op zichzelf afdoende zijn om hem tot het stellen dier voorwaarden onbevoegd te maken.

In de eerste plaats strijdt het stellen van zoodanige voor-

waarden met de Fabrieken-Ordonnantie van 21 September 1899 (Stbl. 263) laatstelijk gewijzigd bij ordonnantie van 4 Januari 1922 (Stbl. no. 11), de ordonnantie, waarop de bevoegdheid van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur tot het stellen van voorwaarden bij het verleenen van vergunningen steunt.

In de tweede plaats roepen de voorwaarden een belasting in het leven, waarbij de door de wet gestelde vereischten voor het kunnen heffen van belastingen in Nederlandsch-Indië niet vervuld zijn.

Ter toelichting dezer beide punten diene het volgende:

Ad 1.

Art. 3 lid 3 der Fabrieken-ordonnantie bepaalt:

„Overigens kunnen aan de ingevolge de artikelen 1 en 2 vereischte vergunningen zoodanige beperkende voorwaarden worden verbonden als de Directeur van Binnenlandsch Bestuur geraden oordeelt.”

Deze voorwaarden kunnen nimmer voor een ander doel gesteld worden dan dat, hetwelk deze ordonnantie tracht te bereiken.

Dit doel wordt door den considerans der ordonnantie aldus omschreven:

„... door nadere voorzieningen de oeconomische belangen te beschermen van de Inlandsche bevolking op Java en Madoera, waar die belangen benadeeld kunnen worden door het uitbreiden van bestaande of het in werking brengen en drijven van nieuwe landbouwondernemingen, welke geheel of gedeeltelijk berusten op den grondslag van overeenkomsten met de bevolking.”

In de officieele Toelichting der nadere voorzieningen tot bescherming van de oeconomische belangen der Inlandsche bevolking in de cultuurcentra op Java en Madoera, in 1915 ter Landsdrukkerij te Batavia gedrukt, wordt dan ook terecht opgemerkt, dat „slechts die voorwaarden toelaatbaar zijn, welke strikt noodig zijn ter bescherming van de oeconomische belangen der bevolking, dus die, welke gering van nadeel beoogen en niet die, welke de strekking hebben een voordeel voor de bevolking of het Gouvernement te verkrijgen.” (bl. 53).

Dit is ook geheel in overeenstemming met de verdere regeling der vergunningen in de Fabrieken-ordonnantie. De vergunning heeft niet de strekking de vestiging van ondernemingen van de goedgunstigheids der Overheid afhankelijk te maken, maar slechts het bedrijf, met het oog op mogelijke benadeeling der bevolking, te reglementeeren. De door de voorschriften tot uitvoering der ordonnantie zoo uitvoerig geregelde loting bij meerdere gelijktijdige aanvragen voor hetzelfde gebied, doet al zeer duidelijk uitkomen, hoezeer de Overheid doordrongen was, dat zij zich niet verder met de ondernemingen en haar organisatie moest inlaten dan strikt noodzakelijk was tot bereiking van het in den considerans aangegeven doel.

Ook de steller van de bij het ontwerp-besluit behorende Mededeelingen was zich de door de ordonnantie gestelde grens bewust, toen hij in par. 5 schreef, dat het doel der in te voeren heffing zou zijn het ingevorderde „ten bate van de betrokken Inlandsche bevolking te doen komen tot opheffing en verzachting van de voor haar uit de oprichting van de onderneming voortvloeiende nadeelen”.

En ook de Regeeringsgemachtigde heeft in den Volksraad op 25 Juni 1925 volkomen dezelfde opvatting gehuldigd en, na nogmaals de verklaring der genoemde Toelichting bevestigd te hebben, de te stellen voorwaarden aangeduid als een „compensatie-instituut”, waarbij hij opmerkte: „Het gaat er bij het compensatie-instituut niet om, aan de bevolking een voordeeltje te bezorgen, maar om aan de bevolking compensatie te verleenen voor een geleden nadeel, hetgeen iets geheel anders is.”

Als vaststaande mag dus wel aangenomen worden, dat iedere door den Directeur van het Binnenlandsch Bestuur te stellen voorwaarde haar oorsprong moet vinden in een positief nadeel, dat uit de vergunning voor de bevolking voortvloeit, en dat het doel van deze voorwaarden geen verdere mag zijn dan opheffing van dit nadeel.

Ongeacht nu wat dienaangaande in de „Mededeelingen” opgemerkt is, en wat door den Regeeringsgemachtigde in den Volksraad verklaard is, is de regeling zelf, zooals die in het ontwerp-besluit te vinden is, daarmede ten eenenmale in strijd.

De voorwaarden onder artt. 13—15 genoemd stellen zich ten doel: „de behartiging van verschillende belangen der Inlandsche bevolking in het arbeidsveld der onderneming” (art. 15). En dit doel tracht men te bereiken door het heffen van een winstaandeel ten behoeve van een op te richten fonds, dat het genoemde doel verwezenlijken moet.

De in de voorwaarden aangegeven doelstelling is zoo algemeen, dat het treffen van maatregelen ter bevordering van dit doel verre de bevoegdheid van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur volgens de Fabrieken-ordonnantie

overschrijdt: Niet bestrijding van een bepaald positief nadeel, maar algemeene welvaarts-politiek stelt de Directeur van Binnenlandsch Bestuur hier als doel. De Fabrieken-ordonnantie nu laat, gelijk aangetoond is, niet toe, dat voor dat doel voorwaarden aan de vergunning gesteld worden.

Een zwakke poging om het in het ontwerp-besluit aangegeven doel binnen de door de ordonnantie geoorloofde grenzen terug te voeren is door den Regeering-gemachtigde in de zitting van den Volksraad van 25 Juni 1925 beproefd: „Een nieuwe suikeronderneming, welke voordeelen zij ook mag brengen voor een deel der bevolking, brengt toch door de maatschappelijke verschuivingen, welke zij veroorzaakt in de streek waarin zij werkt, niet alleen voordeel aan bevolkingsbelangen. Dit laat zich niet individueel compenseeren.” Wat dat „dit” is, hetgeen zich niet laat compenseeren, is niet duidelijk gezegd, maar vermoedelijk wordt daarmede bedoeld op door maatschappelijke verschuivingen veroorzaakte, niet nader genoemde, nadeelen.

Gelijk echter reeds door mij opgemerkt is, is het door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur gestelde doel der op te richten fondsen veel ruimer dan het bestrijden van nadeelen voor de bevolking, laat staan dus van de door maatschappelijke verschuivingen ontstane nadeelen. Echter al ware in het ontwerp-besluit het doel omschreven gelijk het door den Regeering-gemachtigde mede bepaald was, dan nog zou het in strijd zijn met de Fabrieken-ordonnantie. Behalve dat hier nog steeds geen positief nadeel aangegeven is, maar slechts een mogelijke oorzaak van nadeelen genoemd wordt, beschouwt men dit veronderstellende nadeel der bevolking als een, dat niet individueel, maar slechts collectief gecompenseerd kan worden. Van een collectief nadeel kan nu slechts dan gesproken worden, wanneer een collectiviteit door het verlenen der vergunning in haar geheel meer nadeel dan voordeel heeft. Indien een maatregel van een collectiviteit als geheel beslist voordeel oplevert, dan mag men dienzelfden maatregel niet tegelijk als een nadeel voor die collectiviteit opvatten, alleen omdat het voordeel nog grooter denkbaar ware, indien de maatregel geen enkel tot het geheel behoorend individu eenige onaangenaamheid berokkende. Men kan zoodanige onaangenaamheden als een nadeel voor bepaalde individuen beschouwen en binnen de grenzen der Fabrieken-ordonnantie alsdan deze individuen te hulp komen, voor de collectiviteit kan de maatregel niet als een nadeel aangemerkt worden. Iedere hulp, niet aan de benadeelde individuen, maar aan de collectiviteit verleend, komt slechts neer op een vermeerdering van voordeel, waarvan geheel andere personen dan de werkelijk individueel benadeelden extra profijt zullen trekken.

Dat nu de oprichting van suikerfabrieken voor de bevolking als geheel een nadeel moet genoemd worden, is noch door den Regeering-gemachtigde beweerde, noch ook met enig goed recht vol te houden. En toch zou dat aangetoond moeten worden om een maatregel, als voorgesteld is, te rechtvaardigen.

Even duidelijk als door de doelstelling van het op te richten fonds komt door de wijze, waarop dat fonds zijn geld zal krijgen, uit, dat de te treffen maatregel geenszins beoogt en kan beoogen opheffing van nadeel.

Bij de vaststelling van de geldelijke bijdrage wordt toch opzettelijk ieder verband met bestrijding van nadeelen verboden. Had de maatregel slechts bestrijding van nadeelen, en niet toekenning van voordeelen beoogd, dan had men er ook voor moeten zorgen, dat de geldelijke bijdragen evenredig waren, en zeker niet grooter dan noodig is voor de bestrijding van nadeelen. Wat doet men echter? Men eischt een zeker percentage van de winst der onderneming op. Is dan het te bestrijden nadeel evenredig met de door de ondernemingen te maken winst? Kunnen de winsten eener onderneming nooit zoodanig zijn, dat het te vorderen percentage meer is dan noodig is voor het opheffen der vermeende nadeelen? En indien dat het geval is, verdwijnen dan die nadeelen met het verdwijnen der winsten of zijn alsdan die nadeelen opeens geen bestrijding meer waard? Zoo door iets duidelijk uitkomt, dat men met de te stellen voorwaarden gansch iets anders bedoelt dan men, door de Fabrieken-ordonnantie gedwongen, zegt, dan is het wel deze voor de heffing gebruikte maatstaf. Wat men wil is, dat de winsten die een suikeronderneming oplevert, niet alleen den aandeelhouders maar ook de bevolking der streek, waar deze winsten gemaakt worden, ten goede komen.

De erkenning der Regeering, dat de reeds door sommige ondernemingen vrijwillig gevormde bevolkingsfondsen tot voorbeeld gediend hebben, waarbij ook uitsluitend dit rechtvaardigingsmotief heeft voorgezeten, bevestigt dit ten allen overvloede.

Ad 2.

Dat de heffing, die het ontwerp-besluit wenscht in te voeren, een belasting is, springt in het oog.

De thans vrijwel algemeen gangbare definitie van belasting wordt door Eheberg in zijn Finanzwissenschaft (15e ed. 1920)

aldus geformuleerd: „Steuern sind Abgaben an den Staat und die übrigen öffentlichen Körperschaften die zum Zwecke der Befriedigung kollektiver Bedürfnisse kraft öffentlicher Autorität in einseitig bestimmter Weise und Höhe erhoben werden.” (par. 89, bl. 178).

Op gelijke wijze omschrijft Alix in zijn *Traité élémentaire de science des finances* (4e ed. 1921, p. 360) de belasting als: un prélèvement opéré par Etat sur les facultés des contribuables en vue de pourvoir aux besoins publics. Geheel daarmede in overeenstemming is ook Pierson's opvatting, die in zijn Handboek der Staatshuishoudkunde (II, bl. 412) de belasting, onder uitsluiting der retributies, omschrijft als iedere verplichte bijdrage tot de publieke geldmiddelen, die niet bestaat in rechtstreekske bezoldiging van den bewezen dienst.

Al deze voorwaarden zijn hier aanwezig. De verplichting tot uitkeering van een deel der winst vloeit niet voort uit een contract tusschen den Staat en den ondernemer gesloten. De Staat treedt bij het verlenen der vergunning geheel als Overheid, handelend in het algemeen belang, op. Hiermede vervalt ook volgens den H.R. (arrest van 12 April 1912 W. 9370) iedere gedachte aan een contract. De verleening, weigering en intrekking der vergunning geschiedt geheel eenzijdig door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur. De voorwaarden der vergunning zijn niet een resultaat van een onderhandelen op voet van gelijkheid, maar berusten op een ordonnantie, een besluit van den Gouverneur-Generaal tot uitvoering dier ordonnantie en het besluit van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur.

Het doel van de gevorderde uitkeering is, gelijk en in de ontworpen voorwaarden en in de verklaring van den Regeering-gemachtigde duidelijk gezegd wordt: een algemeen belang te dienen.

Al mogen nu zelfs vele economisten bij ons en in den vreemde een principieel onderscheid maken tusschen retributies en belastingen, al heeft ook de Hooge Raad, bij zijn arrest van 10 Juni 1919 N. J. 19.647, nogmaals dit onderscheid door de uitlegging van art. 174 (oud) der Grondwet gesanctionneerd, dit belet niet, dat door deze economisten, evenals door de kenners van het administratief recht, een bijdrage als de onderhavige, die de voorwaarde is tot het verkrijgen en behouden van de vergunning tot de uitoefening van een bedrijf, steeds als een belasting aangemerkt is.

Pierson, die de onderscheiding tusschen retributies en belastingen hoog houdt, stelt zich op p. 417 van het tweede deel van zijn standaardwerk deze vraag: „Zijn de uitkeeringen van geconcessioneerde maatschappijen, voor zoover zij niet bestaan in vergoeding van gemaakte kosten ten behoeve der maatschappijen zelve, als retributies te beschouwen?” En daarop geeft hij op p. 418 dit antwoord: „Die betalingen worden opgevat als gewone belastingen, op ongewonen voet gegeven. Daarmede is omtrent het karakter van deze heffingen niets gunstigs of ongunstigs gezegd, maar alleen te kennen gegeven, in welk licht zij te beschouwen zijn.”

Ook Cort van der Linden merkt op: „Bevoegdheden door de Overheid verleend, kunnen de bron zijn van vermogen en als zoodanig moeten zij object zijn van belastingen. Zoo bijv. vergunningen tot het uitoefenen van bedrijven.” (Leerboek der Financiën, bl. 522).

Zonder tegenspraak kan men constateeren, dat het de algemeene opvatting der belastingwetenschap is, dat geldelijke verplichtingen, verbonden aan verkregen overheidsvergunningen, belastingen zijn.

De praktijk van ons Staatsrecht is, evenals die van dat der naburige landen, daarmede in overeenstemming.

In Nederland mocht tot 1893 volgens de wet van 21 Mei 1819 S. 34, niemand eenigen handel, bedrijf of nering uitoefenen, dan voorzien van een door het gemeentebestuur uitgegeven patent. Op deze patenten werd een recht gegeven, patentrecht genoemd. De wet zelve (zie artt. 11, 15 en 16) beschouwde dit patentrecht als een belasting, en niemand heeft op deze beschouwing ooit aanmerking gemaakt.

De Indische Mijnwet verplicht een concessionaris eener mijnexploitatie tot de jaarlijksche voldoening van een som, cijns genaamd. Ook hier is het weer de wet zelf, die deze aan de concessie verbonden geldelijke verplichting als belasting aanmerkt. Men leze art. 35b der Mijnwet, alsmede de artt. 309 en 330 der Mijnwetordonnantie 1906.

De in Nederland nog geldende Fransche Mijnwet 1810 verplicht in art. 34 den concessionaris tot een dubbele „redevance”. Ook hier zijn de staatsrechtelijke autoriteiten het eens, dat deze redevances belastingen zijn. „Cette double redevance est un véritable impôt, perçu comme l'impôt foncier est soumis aux mêmes règles”, schrijft Berthelemy in zijn gezaghebbend handboek *Traité élémentaire de droit administratif* (5e ed. p. 714).

De Nederlandsche drankwet verbindt de bevoegdheid tot verkoop van sterken drank in het klein aan een Overheids-

vergunning. Aan deze vergunning mag het gemeentebestuur een vergunningsrecht verbinden. De wet waakt hier uitdrukkelijk tegen verkeerde opvattingen bij gemeentebesturen door in art. 20 der Drankwet er aan te herinneren, dat de regeling van dit vergunningsrecht moet geschieden met inachtneming van de bepalingen der artt. 232—236 der Gemeentewet, betreffende plaatselijke belastingen.

Men schijnt in Nederlandsch-Indië nog om verschillende redenen te meenen, dat de aan de suikeronderneming op te leggen verplichting geen belasting is. Ik zal deze hier beknopt bespreken.

In de eerste plaats schijnen enkelen het karakter van belasting te willen ontkennen, omdat niemand gedwongen is een vergunning aan te vragen. Deze argumentatie is reeds door Buys (II, bl. 584) indertijd afdoende weerlegd. Alsdan zou men ook aan accijnzen en invoerrechten het karakter van belasting moeten ontzeggen, want ook daarbij is de belasting slechts verbonden aan het produceeren of het invoeren van het met accijnzen of invoerrecht belaste artikel, en niemand is verplicht tot deze productie of invoer. Ook alle zoeven genoemde belastingen: de patentbelasting, enz. zouden geen belasting zijn, daar niemand verplicht is of was een patent, een mijnconcessie enz. aan te vragen.

In de tweede plaats zou het geen belasting zijn, omdat hier een afzonderlijk fonds uit de winst gevormd wordt en de ondernemer dit fonds in overleg met het Bestuur mag beheeren. Ook deze omstandigheden zijn volstrekt niet in staat om het karakter van belasting aan de verplichting te ontnemen. Bijzondere fondsen of kassen, uit de opbrengst van bepaalde belastingen gevormd, treft men herhaaldelijk aan. Bouwfondsen, wegenfondsen, armenkassen zijn slechts eenige voorbeelden. Met behulp van het artikel „Zwecksteuern” in het Handwörterbuch der Staatwissenschaften kan men deze voorbeelden naar willekeur vermeederen.

En wat het medezeggenschap van den ondernemer betreft, hetwelk door den Regeeringsgemachtigde in den Volksraad vagelijk is aangeduid, maar niet nader is uitgewerkt, zoodat het nog iets geheel onzekers is wat men daarmede precies bedoelt, — door den belastingbetalers eenige medezeggenschap in de wijze van besteding van belasting te geven, ontnemt men nog niet een heffing het karakter van belasting. Bovendien, hoe ook dit „overleg” geregeld wordt, het openbaar Bestuur zal ten slotte middelen hebben om de bestemming der gelden ten openbare nutte, tegenover den ondernemer die niet zou medewerken, te verzekeren.

Wellicht heeft men zich ook gedacht, dat men het fonds tot een privaatrechtelijke instelling maken kon, en dat daardoor de verplichting tot storting in dat fonds zou worden een burgerrechtelijke verbintenis, verbonden aan een publiekrechtelijke vergunning, een combinatie, die uitdrukkelijk door den Hoogen Raad bij zijn arrest van 1 Februari 1918 N. J. 1918, p. 325, als mogelijk erkend is. Echter in het toen berechte geval strekte de uitkeering tot vergoeding der nadeelen, door individuen in hún privaatrechtelijke sfeer geleden, uitkeeringen, die, gelijk boven reeds opgemerkt is, steeds buiten het begrip „belastingen” vallen. Hier worden echter gelden uitgekeerd ter behartiging van het algemeen belang der bevolking, een publiekrechtelijke functie.

Bovendien is nergens in de ontworpen voorwaarden aangegeven, dat de organisatie van het fonds een zuiver privaatrechtelijke zijn zal, iets wat ook m.i., uitgaande van de denkbare van den ontwerper der voorwaarden, moeilijk te verwezenlijken zou zijn. De Regeeringsgemachtigde, die blijkbaar de heffing wilde redden door haar tot een privaatrechtelijke te maken, sprak in zijn rede in den Volksraad van 25 Juni 1925 van „een fonds, door den ondernemer zelf in het leven geroepen”. Geheel daarmede in strijd echter spreekt het ontwerpbesluit zelf van een door de Regeering of door een door Haar aan te wijzen Localen Raad in te stellen fonds, hetgeen iets geheel anders is en veel scherper het publiekrechtelijke karakter doet uitkomen.

In ieder geval echter, onverschillig den juridischen vorm, waarin men de verplichting kleedt, het blijft een belasting, zoolang: 1o. zij eenzijdig door de Overheid bij regeeringsdaad vastgesteld is; 2o. zij strekken moet om uitgaven in het algemeen belang te bekostigen, door een lichaam, dat uitsluitend algemeene belangen dient.

De bezwaren, in 1921 tegen de stichting van winstaandeelkassen aangevoerd, voorzover die hun oorsprong vonden in het onwettig invoeren eener belasting, gelden in nog sterker mate tegen de nieuwe voorgestelde regeling. Toen waren de wettelijke bezwaren ontleend aan art. 23 van de Indische Comptabiliteitswet en de artt. 68a en vlg. van het Regeeringsreglement, ¹⁾ gericht tegen invoering eener belasting bij ordon-

¹⁾ De artt. 123 en vlg. der Wet op de Staatsinrichting van Ned.- Indië zijn gelijk aan de artt. 68a en vlg. van het Regeeringsreglement.

nantie. Hier zou een belasting eenvoudig ingevoerd worden bij een besluit van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur.

Niet lang geleden is in Nederland een wet tot stand gekomen tot richtige heffing van directe belastingen. Zij heeft ten doel te voorkomen, dat de burgers van den staat door het uitdenken van allerlei juridische vormen zich aan de werking der belastingwetten onttrekken. Zou de Overheid mogen doen, dat wat Zij in haar burgers afkeurt? Zou de Overheid door het uitdenken van een specialen juridischen vorm een heffing buiten de belastingssfeer mogen brengen, die ontegenzeggelijk als belasting bedoeld is en als zoodanig ook door hen, die haar betalen, gevoeld wordt? Gelukkig behoef ik deze vraag niet te beantwoorden. Welke heffing een belasting is, wordt immers niet door haar juridischen vorm bepaald, maar uitsluitend door grond en strekking der heffing. Waar zij nu door de Overheid eenzijdig als voorwaarde eener Overheidsvergunning wordt ingevoerd, waar zij strekt om uitgaven in het algemeen belang te bekostigen, is en blijft zij een belasting, onverschillig hoe men haar verder juridisch construeeren wil.

Mocht de Directeur van Binnenlandsch Bestuur aan iemand, die overigens aan alle voorwaarden wil voldoen, een vergunning volgens de Fabriekenordonnantie weigeren te verlenen, op geen anderen grond dan dat deze verzoeker niet bereid is aan de in de artt. 13—15 gestelde voorwaarden van het ontwerpbesluit te voldoen, dan kan men volgens den Hoogen Raad dit onrechtmatig onthouden van een gevraagde vergunning als een onrechtmatige daad beschouwen, die de Overheid tot schadevergoeding verplicht (arrest van 20 November 1924, N. J. 1925, bl. 89).

Wanneer iemand er voor opkomt, dat datgene, wat in wezen een belasting is, niet tot stand kome dan voorzien van de staatkundige waarborgen, die de wet aangeeft, dan zegge men niet, dat hij ijvert voor een schoolsch formalisme, hetwelk een voortvarend wetgever slechts hinderlijk kan zijn. Het handhaven van deze staatkundige waarborgen is een groot gemeenschapsbelang, dat helaas maar al te dikwijls door ondeskundigen onderschat wordt. Het is geen toeval, dat juist de beste kenners van ons staatsrecht, een Thorbecke, in zijn „Plaatselijke Begroeting”, bl. 60 en vlg., een Buys, in „De Grondwet”, II, bl. 585 en vlg., onvermoeid en onverzwakt voor het hooghouden dezer wettelijke waarborgen gestreden hebben en den eisch gesteld hebben, dat deze waarborgen dienen verzekerd te zijn bij alles wat in wezen een belasting is en door de bevolking als zoodanig gevoeld wordt. (w. g.) E. M. MEYERS.

Leiden, 14 October 1925.

ONTVANGEN:

Die Gewerkschaftsbewegung in Belgien door C. Mertens, Algemeen Secretaris van de Syndikale Commissie van België. Verkrijgbaar bij de N.V. Uitgeversmij „Ontwikkeling”, Amsterdam.

Dit boekje is het eerste nummer eener door het Internationaal Verbond van Vakverenigingen uit te geven reeks beknopte overzichten onder den verzamelaar „Internationale Vakverenigings-Bibliotheek”, handelende over geschiedenis, structuur, middelen, doeleinden en resultaten der vakbeweging in de verschillende landen.

Banken en Scheepvaart. Balansanalysen 1925. Uitgegeven door het dagblad „De Telegraaf”.

Bericht über die Industrie, den Handel und die Verkehrsverhältnisse in Wien und Niederösterreich während des Jahres 1924. Der Kammer für Handel, Gewerbe und Industrie in Wien erstattet vom Kammeramte zur Vorlage an das Bundesministerium für Handel und Verkehr. Wien 1925; Verlag der Kammer für Handel, Gewerbe und Industrie in Wien.

Restauration financière de la Hongrie. Dix-septième Rapport du Commissaire Général de la Société des Nations pour la Hongrie. Du 1er au 30 septembre 1925. Genève 1925; Société des Nations.

Het nieuwe Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht (nieuwe tekstuitgave). Uitgegeven onder toezicht van Mr. Dr. J. Donner en Prof. Mr. J. V. van Dijk. Alphen aan den Rijn 1925; N. Samsom.

Neerland's aanzien door R. Groeninx van Zoelen. 's-Gravenhage 1925; Mouton & Co.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Economist. — 's-Gravenhage, 15 September 1925.

Prof. Mr. Dr. H. W. C. Bordewijk, Een paar kantteekeningen op von Böhm's „Dritten Grund“; Mr. J. Bierens de Haan Jr., Over arbeidsloon, II; Mr. R. van Genechten, Over den invloed van de verdeeling van het bezit op de functioneele toerekening, II; W. Lubberink, In het moeras.

The Economic Journal. — Londen, Sept. 1925.

Discussion on the national debt; C. F. Bickerdike, Saving and the monetary system; Prof. F. Y. Edgeworth, The plurality of index numbers; Prof. D. H. Macgregor, The agricultural argument; Prof. Z. C. Dickinson, Bureau for business research in American universities; W. R. Dunlop, A study of London's retail meat trade.

Zeitschrift für Volkswirtschaft und Sozialpolitik. — Weenen, Leipzig, Band V, Heft 1—3.

Dr. Fr. X. Weisz, Neuere Ricardo-Kritik; Dr. F. A. Hayek, Die Währungs politik der Vereinigten Staaten seit der Überwindung der Krise von 1920; Dr. K. Koranyi, Die Erfolge der zentralen Devisenbewirtschaftung; Dr. Fr. Karner, Die Wohlfahrtspflege der Stadt Wien. Ein Abriss ihres Aufbaues und der gesetzlichen Grundlagen; Prof. Dr. Fr. Oppenheimer, Zur Neubegründung der objektiven Wertlehre; Prof. Dr. A. Amonn, Zu Oppenheimers Neubegründung der objektiven Wertlehre.

The American Economic Review. — St. Albans, Vt.; September 1925.

Ch. S. Tippetts, Fiduciary powers of national banks; W. N. Loucks, Price margins during a period of prosperity; D. E. Montgomery, Government and

the theory of competition; W. Ch. MacLeod, A primitive clearing house; W. I. King, Income and wealth; Ch. F. Sarle, Forecasting the price of hogs.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. — Jena, Juli—Aug. 1925.

J. Sauter, Die Grundlegung der deutschen Volkswirtschaftslehre durch Franz von Baader (1765—1841); W. Twerdochleboff, Einige Worte über die Theorie der Steuerüberwälzung.

Political Science Quarterly. — New York, September 1925.

J. A. Hobson, Neo-classical economics in Britain; E. S. Brown, The presidential election of 1824—1825; Th. R. Powell, Protecting property and liberty, 1922—1924; L. R. Gottschalk, Communism during the French Revolution.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN OCTOBER 1925.

Staatsleeningen ..... f 12.981.250,— zijnde:

Vrijs'aat Beyerens \$ 2.000.000,— 6½ % obl. a 92½ % 1).

Tsjechoslowakije \$ 3.500.000,— 7½ % obl. a 95½ %.

Prov. en Gemeentelijke Leeningen. „ 42.060.102,50 zijnde:

Noord-Holland f 15.327.000,— 4½ % obl. a 98½ % 2).

Amsterdam f 8.840.000,— 4½ % obl. a 98 %.

Enschede f 750.000,— 4½ % obl. a 97½ %.

Groningen f 8.000.000,— 4½ % obl. a 98½ % 3).

Rotterdam f 10.000.000,— 4½ % obl. a 97½ %.

RESUMÉ UIT HET MONTHLY BULLETIN OF STATISTICS (VOLKENBOND).

		Maandgemiddelde			1925							
		1913	1923	1924	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	
Productieván steenkool (1000 tons)	Engeland	24,336	23,369	22,646	21,456	22,849	20,415	20,735	17,864	21,551	16,726	
	Ver. Staten	43,088	49,268	42,278	41,878	40,536	37,342	39,561	40,797	43,659	48,775	
	Frankrijk 1).....	3,404	3,978	4,916	4,937	5,383	5,020	4,915	4,908	4,509	3,865 ¹⁰	
	Duitschland 2)	15,842	5,185	9,902	10,535	11,412	10,362	10,437	9,891	11,240	11,061	
Productieván ruw ijzer (1000 tons)	Engeland	869	630	620	551	618	579	584	518	501	452	
	Ver. Staten	2,601	3,392	2,634	3,266	3,621	3,311	2,978	2,716	2,707	2,748	
	Frankrijk 3).....	434	442	638	637	689	686	706	703	724	713	
Schepen op stapel eind der maand (1000 tons) ⁴	België	207	182	234	246	282	268	275	213	168	166	
	Engeland	1,957	1,395	1,297	Kwart- taals- opgave	1,165	Kwartaals- opgave	1,094	68	169	213	407
	Ver. Staten	148	42	42								
	Frankrijk	229	111	197								
Italië	125	120	155									
Import(voor binnenl. verbruik)	Duitschland.....	545	324	355	405							
	Engeland 1000 £ 8)	54,931	81,473	94,975	96,268	100,084	97,948	89,779	100,382	87,369	78,233	
	Ver. Stat. 1000 \$	147,932	310,981	298,429	317,964	375,781	328,890	320,609	319,869	318,017	333,089	
	Frankrijk 1000 Frs. 7)	701,778	2724,067	3344,381	3346,369	3306,700	3050,968	2968,672	2991,243	3033,549	3297,316	
Export (bin- nenlandsche producten)	Italië 1000 Lire 6)	303,803	1432,431	1615,599	2073,231	2586,968	2609,003	2442,720	2385,334	1851,146	—	
	Engeland 1000 £ 8)	43,771	63,938	66,280	69,330	70,303	60,877	64,204	58,893	64,826	61,038	
	Ver. Stat. 1000 \$	204,024	340,893	374,813	364,835	445,533	391,594	362,757	315,397	331,647	372,467	
	Frankrijk 1000 Frs. 7)	573,351	2536,049	3454,511	3595,061	3762,244	3557,744	3640,187	3506,534	3484,373	3258,311	
Inklaringen (1000 tons)	Italië 1000 Lire 6)	209,303	923,802	1192,470	1403,194	1480,447	1343,176	1439,639	1783,577	1391,497	—	
	Engeland (geladen) 8)	4,089	4,257	4,614	3,818	4,421	4,325	4,525	5,121	4,973	4,822	
	Ver. Staten (gel. en ballast) ..	4,440	5,527	5,677	4,527	5,227	5,434	5,490	-6,690	6,698	—	
	Frankrijk (geladen)	2,876	3,485	3,548	3,021	3,442	3,774	3,942	3,890	3,925	4,155	
Wisselkoer- sen: (jaarl. of maand. gem.) ⁶	Italië (gel. en ballast)	1,560	1,182	1,372	1,461 ⁹	1,461 ⁹	1,505 ⁹	1,505 ⁹	1,505 ⁹	—	—	
	New York op Londen	100	93.99	90.78 ⁴	98.07	98.15	98.54	99.76	99.87	99.86	99.80	
	New York op Parijs.	100	31.47	27.10	27.36	26.85	26.89	26.76	24.72	24.35	24.31	
	New York o. Berlijn	100	—	—	99.91	99.91	99.91	99.91	99.91	99.91	99.91	
New York op Rome..	100	23.84	22.58	21.29	21.10	21.27	21.08	19.84	19.01	18.95		

1) Inclusief bruinkool. Vanaf 1919 incl. Elzas-Lotharingen. Vanaf 1920 incl. Elzas-Lotharingen en het Saargebied. 2) Vanaf 1919 zonder Elzas-Lotharingen. Vanaf 1920 zonder Elzas-Lotharingen, het Saargebied en de Pfalz. Vanaf Juni 1922 zonder Poolsch Opper-Silezië. 3) Vanaf 1919 inclusief Elzas-Lotharingen. 4) Kwartaalcijfers volgens Lloyd's Register of Shipping. 5) Sedert Januari 1922 nieuwe schatting op grond der gedeclareerde waarden. 6) Waarde der genoteerde geldsoorten in percenten

der pariteit. Jaarlijksch of maandelijksch gemiddelde. 7) Sedert Januari 1921 geschiedt de waardeering van den invoer volgens de opgaven van importeurs. Daarvoor was zij gebaseerd op officieele waardeerscijfers. 8) Vanaf 1 April 1923 met inbegrip van den handel van Groot-Brittannië en Noord Ierland met den Ierschen vrijstaat en uitgezonderd den buitenslandschen handel van den Ierschen vrijstaat. 9) Maandelijksch gemiddelde op grond der kwartaalcijfers. 10) Zonder Saargebied.

Bank- en Credietinstellingen . . . . . f	2.910.000,—
zijnde:	
Maatschappij voor Gemeente-Crediet	
f 3.000.000,— 4½ % obl. à 97 %	
Handelsondernemingen . . . . . „	500.000,—
zijnde:	
N. V. Handel-Mij. Güntzel & Schumacher	
f 500.000,— aand. à 100 %	
Rubber-Maatschappijen . . . . . „	550.000,—
zijnde:	
Zuid-Preanger Rubber-Maatschappij	
f 500.000,— aand. à 110 %	
Diverse Cultuurondernemingen . . . . . „	988.900,—
zijnde:	
N.V. „Ajer Bangis Cultuur-Maatsch.”	
f 750.000,— aand. à 100 %	
Cultuur-Maatsch. „Goenoeng Anaga”	
f 99.000,— aand. à 110 %	
N.V. West-Javasche Landbouw-Mij.	
f 100.000,— aand. à 130 %	
Diversen . . . . . „	200.000,—
zijnde:	
Coöp. Apothekers Ver. „De Onderlinge Pharmaceutische Groothandel”	
f 200.000,— 6 % obl. à 100 %	

Totaal . . . . . f 60.190.252,50

1) Deze leening maakt deel uit van een leening, groot \$ 25.000.000,—, waarvan thans \$ 15.000.000,— zijn uitgegeven, in 20 gelijke seriën met verschillende looptijd, elk groot \$ 750.000,—. Van iedere serie is \$ 100.000,— in Nederland uitgegeven tegen een koers, die varieert van 100—88½ %, naar gelang van den vervaltijd. In dit verband hebben wij den gemiddelden emissiekoers als grondslag van onze berekening genomen.

2) Deze leening diende geheel voor conversie.

3) Deze leening diende voor conversie der 5½ % leening 1919 en 6½ % leening 1920 pro resto groot resp. f 1.105.000,— en f 5.430.000,—.

Totaal der emissies in Januari . . . . . f	18.577.625,—
Februari . . . . . „	61.936.125,—
Maart . . . . . „	70.842.730,—
April . . . . . „	9.140.515,—
Mei . . . . . „	37.981.242,50
Juni . . . . . „	49.001.952,50
Juli . . . . . „	73.559.300,—
Augustus . . . . . „	31.345.800,—
September . . . . . „	21.119.475,—
October . . . . . „	60.190.252,50

Algemeen Totaal . . . . . f 433.695.017,50

Bovendien:

f 20.920.000,— 3/m. Schatkistpromessen à f'	991,10
„ 14.050.000,— 6/m. „ „ „	981,25
„ 16.452.000,— 4 % Schatkistbiljetten . . . „ „	1.000,05

Voorts werd de inschrijving opengesteld op de volgende obligatieleeningen:

	Guldens	Rente-voet	Emissie-koers
R.K. Kerkbesturen der Parochies van den H. Hyppolytus en den H. Joseph te Delft (Conversie)	350.000	5 %	98 %
R.K. Onderwijzeressen Seminarie „Mallinckrodtshof” bij Paderborn	200.000	8 %	100 %
R.K. Kerkbestuur der Parochie van den H. Nicolaas Rotterdam (Conv.)	180.000	5 %	98½ %
St. Joseph Scholen te Nijmegen (Conversie)	115.000	5 %	98 %
R.K. Parochie van de onbevleete Ontvangenis van de H. Maagd Maria, te Soestdijk	200.000	5 %	98½ %
Franz Sales Haus te Essen-Ruhr	180.000	8 %	100 %
R.K. Kerkbestuur der Par. v. d. H. Gerardus Majella, te Amsterdam	200.000	5 %	98½ %
Johannesbund St. Johannes Kongregation Leutesdorf a/Rhein	225.000	8 %	100 %
Vereinigung für Familienhilfe in der Erzdiözese Köln (E. V.)	120.000	8 %	100 %
R.K. Par. Kerkbest. „Sankt Johannis”	250.000	8 %	100 %
R.K. Par. Kerkbestuur van den Heiligen Laurentius te Heemskerk	70.000	5 %	98 %
R.K. Kerkbestuur van de Parochie v. d. H. Andreas te Essen-Rüttenscheid	80.000	8 %	99½ %
Het Kerkbestuur v. d. H. H. Petrus en Paulus te Eschweiler bij Aken	350.000	7 %	97 %

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. { Disc. Wissels. 3½ 3 Oct. '25	Zwits. Nat. Bk. 3½ 22 Oct. '25
{ Bel. Binn. Eff. 4 3 Oct. '25	N. Bk. v. Denem. 5½ 7 Sept. '25
{ Vrsch. in R.C. 5 3 Oct. '25	Zweedsche Rbk 4½ 8 Oct. '25
Javasche Bank . . . . . 4½ 20 Oct. '24	Bank v. Noorw. 5 14 Sept. '25
Bank van Engeland 4 1 Oct. '25	Bk. v. Tsjecho-
Duitsche Rijksbk. 9 26 Feb. '25	slowakijë . . . . . 7 25 Mrt. '25
Bank v. Frankrijk 6 9 Juli '25	N. Bk. v. O'rijk. 9 3 Sept. '25
Belgische Nat. Bnk. 5½ 22 Jan. '23	N. Bk. v. Hong. 7 22 Oct. '25
Fed. Res. Bank N.Y. 3½ 26 Feb. '25	Bank v. Italië. 7 17 Juni '25
Bank van Spanje . . . . . 5 23 Mrt. '23	Z.-Afr. Res. bnk 5½

OPEN MARKT.

	1925				1924	1923	1914
	14. Nov.	9-14 Nov.	2-7 Nov.	26-31 Oct.	10-15 Nov.	12-17 Nov.	20-24 Juli
Amsterdam							
Partic. disc.	3½/8	3½/8-3/8	3½/8-1/2	3½/8	4½/4-7/8	37/8	3½/8-3/16
Prolong.	3	3-1/4	3½/4-4	3½/4-4	3½/4-4½/2	3½/4-4½/4	2½/4-3/4
Londen							
Daggeld	2½/4-3½/4	2½/4-4	2½/2-4	3-4½/2	2-3½/4	1½/2-3	1½/4-2
Partic. disc.	37/8-15/16	37/8-15/16	37/8	37/8-15/16	37/16-3/4	37/16-3/8	2½/4-3/4
Berlijn							
Daggeld	7-8	7-10	7½/2-10½/2	7-10½/2	—	—	—
Partic. disc.							
30-55 d.	6¾/4	6¾/4	6¾/4-7	7½/8	—	—	—
56-90 d.	6¾/4	6¾/4	6¾/4-7	7	—	—	2½/8-1/2
Waren-							
wissel.	8½/2	8½/2-3/4	8¾/4-7/8	8¾/4-9	—	—	—
New York 1)							
Call money	4½/2-3/4	4½/2-5½/4	4½/2-5½/4	4¾/4-5½/4	2-¾/4	4½/2-5	1¾/4-2½/2
Partic. disc.	3½/8	3½/8	3½/8	3½/8	—	—	—

1) Call money-koers v. 6 Nov. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijd.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York **)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
10 Nov. 1925	2.48½	12.04½	59.15½	9.90	11.27½	100½
11 „ 1925	2.48 7/16	12.04½	59.16	9.77	11.27	100½
12 „ 1925	2.48 7/16	12.04½	59.16	9.94	11.28	100½
13 „ 1925	2.48½	12.04½	59.15	10.11½	11.27	100½
14 „ 1925	—	12.04½	59.15	10.02	11.27	100¾
16 „ 1925	2.48 9/16	12.04½	59.16	9.98	11.27	100¾
Laagste d.w. 1)	2.48 9/8	12.04½	59.13	9.77	11.25	100
Hoogste d.w. 1)	2.48 9/8	12.04½	59.18	10.17	11.28	100¾
9 Nov. 1925	2.48 7/16	12.04½	59.15½	9.87	11.27½	100½
2 „ 1925	2.48½	12.04½	59.16	10.42½	11.26	100¾
Muntpariteit	2.48¾	12.10	59.26	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
10 Nov. 1925	47.90	35.02½	7.36	1.20	9.92	35.47
11 „ 1925	47.92½	35.02½	7.37	1.20	9.89	35.45
12 „ 1925	47.90	35.05	7.36	1.20	9.91	35.46
13 „ 1925	47.90	35.05	7.36	1.20	10.07	35.42½
14 „ 1925	47.92½	35.05	7.36	1.20	—	—
16 „ 1925	47.92½	35.05	7.36	1.15	10.—	35.44½
Laagste d.w. 1)	47.87	35.—	7.34	1.12½	9.84	35.40
Hoogste d.w. 1)	47.92½	35.15	7.39	1.25	10.16	35.55
9 Nov. 1925	47.90	35.02½	7.36	1.20	9.82	35.48½
2 „ 1925	47.90	35.05	7.36	1.20	9.83	35.57½
Muntpariteit	48.—	35.—	50.41	48.—	48.—	48.—

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Hel-sing-fors 1)	Buenos-Aires 1)	Mon-treal 1)
10 Nov. 1925	66.47½	61.72½	50.35	6.26	103¾	2.48½
11 „ 1925	66.45	61.05	49.70	6.27	103¾	2.48½
12 „ 1925	66.45	61.25	50.—	6.28	103¾	2.48½
13 „ 1925	66.45	61.35	50.10	6.26	103¾	2.48½
14 „ 1925	66.45	61.40	50.20	6.27	103¾	2.48½
16 „ 1925	66.50	62.—	50.70	6.27	103¾	2.48½
Laagste d.w. 1)	66.40	60.65	49.60	6.25	103	2.48½
Hoogste d.w. 1)	66.52	62.—	50.65	6.30	103¾	2.48¾
9 Nov. 1925	66.45	61.85	50.45	6.26	103¾	2.48¾
2 „ 1925	66.55	62.15	50.72½	6.25	102¾	2.48¾
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	105	2.48¾

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
10 Nov. 1925	4,84 1/16	3,97	23,80	40,25
11 " 1925	4,84 3/4	3,97	23,80	40,24
12 " 1925	4,84 3/4	4,07	23,80	40,25
13 " 1925	4,84 11/16	4,04	23,80	40,24
14 " 1925	4,84 11/16	4,—	23,80	40,25
16 " 1925	4,84 1/8	4,17	23,80	40,24
3 Nov. 1925	—	—	—	—
Muntpariteit ..	4,8667	19,30	23,81 1/4	40 1/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	31 Oct. 1925	7 Nov. 1925	9/14 Nov. '25 Laagste	14 Nov. '25 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 7/8	97 1/2	97 15/32	97 17/32
*Bangkok ...	Sh. p. tical	1/10 3/4	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
B. Aires 1) ...	d. p. \$	467 1/16	46 11/16	46 9/16	46 7/8
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/67 3/32	1 6 3/16	1/6 5/32	1/6 7/32
Constantin ..	Piast p. £	857 1/2	857 1/2	845	860
Hongkong ...	Sh. p. \$	2/5 5/16	2 4 3/4	2 4 1/8	2/5 1/2
Lissabon 1) ..	d. per Mil.	217 3/32	217 3/32	2 1/2	2 9/16
Mexico	d. per \$	25	25	24	26
Montevideo 1)	d. per \$	50 5/8	50 7/8	50 3/8	51 1/8
Montreal ...	\$ per £	4.83 3/8	4.84 1/8	4.84 1/8	4.84 5/8
R. d. Janeiro 1)	d. per Mil.	715 3/32	71 7/16	71 1/32	71 7/32
Shanghai ...	Sh. p. taed.	3/2 7/8	3/1 5/8	3/1 1/4	3/2 1/4
Singapore ...	id. p. £	2/4 3/16	2/4 3/16	2/4 1/8	2/4 1/8
Valparaiso 2)	peso p. £	39 40	39 20	38 80	39 20
Yokohama ...	Sh. p. yen	1/8 17/32	1 8 29/32	1 8 29/32	1 9 1/32

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert. 2) 90 dg.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 3)

	Londen 1)	N. York 2)		Londen
9 Nov. 1925 ..	32 5/16	69 1/2	9 Nov. 1925 ...	84/11 1/2
10 " 1925 ..	32 3/16	69 1/2	10 " 1925 ...	84/11 1/2
11 " 1925 ..	32	69 1/8	11 " 1925 ...	84/11 1/2
12 " 1925 ..	32 3/16	69 1/2	12 " 1925 ...	84/11 1/2
13 " 1925 ..	32 3/16	69 1/4	13 " 1925 ...	84/11 1/2
14 " 1925 ..	32 1/8	69 1/4	14 " 1925 ...	—
15 Nov. 1924 ..	33 11/16	69 3/8	14 Nov. 1924 ...	89/6
20 Juli 1914 ..	24 15/16	54 1/8	20 Juli 1914 ...	84/10

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	9 November 1925	16 November 1925
Saldo bij Nederl. Bank ..	f —	f 2.095.210,37
Saldo bij betaalmeesters ..	2.404.055,40	3.347.042,47
Saldo b. d. Bank v. Ned. Gemeenten	—	767.818,76
Voorschot op ult. Oct. 1925 aan de gemeenten op voor haar door Rijk te heffen gem. ink. bel. en opcenten op Rijksink. bel.	65.390.361,16	65.421.573,55
Voorsch. aan de koloniën	16.365.294,38	12.714.150,24
Voorsch. a. h. buitenland	211.303.924,67	212.390.741,99
Daggeldleeningen tegen onderp. v. schatk. papier	11.000.000,—	11.500.000,—

Verplichtingen.		
Voorsch. door de Ned. Bank Schatkistbilj. in omloop 1)	f 3.853.508,57	f —
Schatkistprom. in omloop	161.509.000,—	161.505.000,—
Waarv. direct bij Ned. Bk.	111.290.000,—	107.440.000,—
Zilverbons (met inbegrip v. de bedragen bij de betaalmeesters in kas)	3.000.000,—	—
Door den Postch.- en Giro-dienst in 's Rijks Schatkist gestort	17.710.904,50	17.620.949,50
1) Waarvan f 37.056.000 vervallen op of na 1 April 1927.	44.503.265,71	43.739.149,07

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

De Minister van Koloniën maakt bekend:

	7 November 1925	14 November 1925
Voorschot uit 's Rijks kas aan N.-I.	f 7.604.000,—	f 3.953.000,—
Ind. Schatk. prom. in oml.	44.650.000,—	41.150.000,—
Ind. Schatkistbiljetten ..	—	1.750.000,—
Voorsch. Jav. Bk. aan N.-I.	9.359.000,—	8.842.000,—
Muntbiljetten in omloop.	34.897.000,—	35.018.000,—
Ten voordeele v. N.-I. geboekt beleggingsgelden v. h. N.-I. muntfonds en de Ind. Postspaarbank ..	6.222.000,—	7.218.000,—
Totaal	f 102.732.000,—	f 97.931.000,—

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 16 November 1925.

Activa.		
Binnenl. Wis- Hfdbk. f	37.006.866,99	
sels, Prom., Bijbkn. "	14.600.213,63	
enz. in disc. Ag. sch. "	26.045.923,57	f 77.653.004,19
Papier o. h. Buitenl. in disconto	—	—
Idem eigen portef. : f	244.536.226,—	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. "	—	244.536.226,—
Beleeningen		
incl. vrsch. Hfdbk. f	47.109.753,48	
in rek.-crt. Bijbkn. "	11.957.327,08	
op onderp. Ag. sch. "	75.170.537,30	
	f 134.237.617,92	
Op Effecten	f 132.414.062,92	
Op Goederen en Spec. "	1.823.555,—	f 134.237.617,92
Voorschotten a. h. Rijk	—	—
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	f 59.183.800,—	
Muntmat., Goud ..	396.902.794,83	
	f 456.086.594,83	
Munt, Zilver, enz. ..	23.265.443,31	
Muntmat., Zilver ..	—	
Effecten		f 479.352.038,14
Belegging Res. fonds. f	6.481.932,79	
id. van 1/5 v. h. kapit. "	3.996.787,19	f 10.478.719,98
Gebouwen en Meub. der Bank	—	f 5.171.000,—
Diverse rekeningen	—	f 40.393.890,77
		f 991.822.497,—

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	6.483.597,96
Bijzondere reserve	12.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	898.458.335,—
Bankassignatiën in omloop	1.442.478,65
Rek.-Cour. f Het Rijk	4.820.485,17
saldo's: { Anderen "	35.915.732,06
Diverse rekeningen	40.736.217,23
	f 12.701.868,16
	f 991.822.497,—

Beschikbaar metaalsaldo	f 290.662.283,84
Op de basis van 2/5 metaaldekking	102.534.877,66
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is. ..	1.453.311.415,—

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeisch. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
16 Nov. '25	456.087	23.265	898.458	42.179	290.662	51
9 " '25	451.928	23.020	912.479	34.197	285.067	50
2 " '25	435.870	23.127	940.046	38.583	262.715	47
26 Oct. '25	418.337	23.397	881.287	35.153	257.889	48
19 " '25	418.355	23.036	886.959	35.687	256.306	48
12 " '25	418.355	22.753	897.944	25.206	255.921	48
17 Nov. '24	481.445	11.868	951.859	21.011	298.237	51
25 Juli '14	162.114	8.228	310.437	6.198	43.521 1)	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenland	Diverse rekeningen 2)
16 Nov. 1925	77.653	—	134.238	244.536	40.394
9 " 1925	87.057	3.000	133.783	244.431	40.083
2 " 1925	93.484	10.000	166.259	244.249	39.486
26 Oct. 1925	90.134	11.000	126.397	243.155	38.551
19 " 1925	90.920	13.000	128.992	243.881	38.762
12 " 1925	97.834	20.000	124.266	243.640	39.558
17 Nov. 1924	146.880	6.000	171.132	50.269	134.040
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	20.188	509

1) Op de basis van 2/5 metaaldekking. 2) Sluitpost activa.

CURAÇAOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Dis-conto's	Voor-schotten aan de kolonie	Diverse rekeningen 1)	Diverse rekeningen 2)
1 October 1925	998	1.525	97	121	837	114
1 Septemb. 1925	918	1.569	127	118	871	81
1 Augustus 1925	923	1.583	123	86	899	88
1 Juli 1925	894	1.584	131	116	981	133
1 Juni 1925	891	1.584	79	141	979	97
1 October 1924	791	1.430	77	176	844	55

1) Sluitpost der activa. 2) Sluitpost der passiva.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
7 Nov. 1925	186.250		342.000	40.000	109.850
31 Oct. 1925	186.250		338.500	45.500	109.450
24 " 1925	186.250		336.500	57.000	107.550
17 Oct. 1925	143.861	42.371	335.993	64.425	106.742
10 " 1925	143.627	42.698	334.154	69.868	106.208
3 " 1925	132.091	43.037	327.775	61.175	98.026
26 Sept. 1925	132.086	43.297	323.632	67.257	97.930
8 Nov. 1924	153.265	56.939	281.136	110.677	132.491
10 Nov. 1923	160.677	61.480	265.202	131.743	143.507
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Dis-conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
7 Nov. 1925		162.710		***	49
31 Oct. 1925		163.630		***	49
24 " 1925		174.790		***	47
17 Oct. 1925	17.235	23.905	104.262	62.185	47
10 " 1925	17.388	29.226	107.058	59.245	46
3 " 1925	17.329	24.650	109.049	59.314	45
26 Sept. 1925	17.173	29.582	107.102	61.520	45
8 Nov. 1924	34.537	17.377	103.567	35.584	53
10 Nov. 1923	37.865	24.171	92.107	44.254	56
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Basis $\frac{1}{2}$ metaaldekking.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes		
			Bedrag	Bankbilj.	Gov. Sec.
11 Nov. 1925	148.058	141.519	292.818	56.250	242.578
4 " 1925	149.047	141.442	293.480	56.250	242.249
28 Oct. 1925	150.283	142.979	291.617	56.250	240.327
21 " 1925	152.741	142.541	291.901	56.250	240.817
14 " 1925	155.843	143.134	293.735	56.250	242.537
7 " 1925	157.917	143.961	294.478	56.250	243.453
12 Nov. 1924	128.494	122.870	287.368	27.000 ²⁾	243.042
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits. ²⁾ Gouddekking.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Goud	Waarv. in het buitenl.	Zilver	Te goed in het buitenl.	Buit. gew. voorsch. a.d. Staat	Schat-kistbil-jetten ¹⁾	Wis-sels
12 Nov. '25	5.548	1.864	311	566	31.350	5.167	3.232
5 " '25	5.548	1.864	311	566	31.400	5.161	4.468
29 Oct. '25	5.548	1.864	310	566	29.950	5.148	3.587
22 " '25	5.547	1.864	310	565	30.350	5.147	2.796
15 " '25	5.547	1.864	310	563	30.500	5.144	2.950
13 Nov. '24	5.545	1.864	304	572	23.000	4.838	4.631
23 Juli '14	4.104	—	640	—	—	—	1.541

Data	Waarvan op het buitenl.	Uitge-stelde Wissels	Beleeningen	Circulatie	Rekg. Courant	
					Particulieren	Staat
12 Nov. '25	17	6	2.666	47.682	2.484	45
5 " '25	17	6	2.578	48.011	2.368	16
29 Oct. '25	15	6	2.596	46.679	2.480	37
22 " '25	16	6	2.670	46.599	2.320	45
15 " '25	17	6	2.662	46.914	2.261	45
13 Nov. '24	30	9	2.838	40.636	1.851	16
23 Juli '14	8	—	769	5.912	943	401

¹⁾ In disc. genomen wegens voorsch. v. d. Staat a. buitenl. regeeringen.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten in miljoenen Reichsmark.

Data	Goud	Daarvan bijbuit. circ. banken ¹⁾	Leviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
7 Nov. 1925	1.206,9	96,6	361,1	1.474,3	9,8
31 Oct. 1925	1.206,9	126,5	348,3	1.630,1	22,2
23 " 1925	1.204,7	124,4	323,5	1.311,5	14,0
15 " 1925	1.204,5	124,4	306,4	1.483,2	28,9
10 " 1925	1.174,7	94,6	321,4	1.636,0	13,7
7 Nov. 1924	694,3	240,0	231,4	2.327,4	15,5
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crf.	Diverse Passiva	Door Rijksb. geheerd-disc.
7 Nov. 1925	220,3	786,4	2.677,6	698,0	462,4	646,2
31 Oct. 1925	219,5	682,1	2.802,9	617,7	452,8	594,8
23 " 1925	216,9	789,5	2.395,2	814,8	450,5	746,3
15 " 1925	207,2	698,6	2.493,9	785,8	438,6	607,5
10 " 1925	207,1	555,4	2.607,8	645,1	435,3	542,0
7 Nov. 1924	77,4	1.053,5	1.721,8	828,6	1.013,7	257,9
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0	—

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W.o. Rentenbankscheine 7 Nov., 31, 23, 15, 10 Oct., resp. 354,2; 273,8; 410,9; 319,2; 109,7 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Metaal incl. buit. tent. saldo	Beleeningen van tegoed in h. buitl.	Beleeningen van prom. d. provincien	Binnen-landsche wissels	Beleeningen	Voorschot aan den Staat	Circulatie	Rekg. Crt. Particulieren
5 " '25	394	85	480	1.110	630	5.200	7.636	306
29 Oct. '25	394	85	480	1.135	455	5.200	7.653	132
22 " '25	392	85	480	1.193	404	5.200	7.622	166
15 " '25	390	85	480	1.395	428	5.200	7.749	212
8 " '25	390	85	480	1.387	429	5.200	7.731	250
13 Nov. '24	357	85	480	1.295	497	5.250	7.673	256

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Goudvoorraad		Wettig betaalmiddel, Zilver etc.	Wissels	
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
28 Oct. '25	2.732,5	1.424,9	110,5	590,0	328,7
14 " '25	2.778,4	1.453,3	110,9	603,0	293,3
21 " '25	2.766,1	1.430,1	103,7	643,5	287,0
7 " '25	2.761,4	1.424,2	101,1	641,0	283,9
30 Sept. '25	2.760,0	1.436,1	105,6	633,2	268,3
23 " '25	2.765,5	1.454,4	105,4	640,7	238,5
29 Oct. '24	3.043,8	2.040,5	87,8	222,6	215,4

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ¹⁾	Algem. Dek-kings-perc. ²⁾
28 Oct. '25	324,8	1.694,8	2.297,3	116,6	69,9	72,5
21 " '25	323,8	1.694,9	2.283,9	116,6	69,8	72,6
14 " '25	336,2	1.715,5	2.288,2	116,5	69,0	71,7
7 " '25	324,1	1.701,1	2.283,1	116,5	69,3	71,8
30 Sept. '25	342,9	1.685,1	2.268,0	116,4	69,8	72,5
23 " '25	323,1	1.670,3	2.267,5	116,4	70,2	72,9
29 Oct. '24	584,2	1.766,6	2.218,0	112,0	76,6	78,6

¹⁾ Verhouding totaalen goudvoorraad tegenover opschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ²⁾ Verhouding totaalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Aantal banken	Dis-conto's en beleen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
21 Oct. '25	723	13.879	5.460	1.643	18.464	5.290
14 " '25	724	13.865	5.462	1.652	18.599	5.248
7 " '25	724	13.817	5.447	1.662	18.418	5.248
30 Sept. '25	725	13.832	5.440	1.649	18.423	5.234
23 " '25	725	13.632	5.416	1.648	18.093	5.189
22 Oct. '24	744	12.843	5.477	1.640	17.956	4.743

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 16 November 1925.

De groote verwarring, welke in Frankrijk aanhield, heeft er uiteraard niet toe bijgedragen, het aspect ter beurze van Parijs vriendelijker te doen zijn. Zelfs het feit, dat de Franc ten slotte een geringe verbetering vertoonde, had geen uitwerking ten goede. Over het algemeen bleef het aanbod voor Fransche fondsen voortduren — mede in verband met de voorloopige berichten, volgens welke de coupon van Fransche rente zal worden belast — en bleef de vraag naar buitenlandsche fondsen bestaan, hoewel dit laatste in iets geringer mate het geval was.

Te Londen is de markt kalm, doch vast geweest. De verwachting van een hooger bankdiscounto en van de uitgifte van binnenlandsche leeningen hebben de koersen van beleggingsfondsen iets gedrukt. Rubbers waren meest wat gemakkelijker en thee-aandeelen daalden, doch de oliemarkt is vaster. De vermindering van het deficit der handelsbalans in October maakte een gunstigen indruk.

De beurs van Berlijn heeft een verdeeld verloop gehad; voor sommige fondsen viel een verbetering, voor andere daarentegen een reactie op te merken, waardoor het algemeen gemiddelde koerspeil weinig veranderd is. Over het algemeen waren binnenlandsche aandeelen eerder aangeboden. Ook de koersen van Deutsche obligaties liepen achteruit, waarbij een uitzondering voor oorlogsleeningen dient te worden gemaakt. Daarentegen heeft de afdeling voor buitenlandsche obligaties een vrij belangrijke verbetering kunnen aantoonen, welke grootendeels moet worden toegeschreven aan den invloed, welke van de conferentie te Praag op Oostenrijksche en Hongaarsche papieren is uitgegaan.

De markt te New York heeft in het midden der berichtperiode een vrij ernstige daling te aanschouwen gegeven, in verband met de discontoverhoging door de Federal Reserve Bank te Boston. De vrees is hierdoor ontstaan, dat ook de Federal Reserve Bank te New York tot dezen maatregel zou overgaan. Vooral die fondsen, welke in den laatsten tijd de meest belangrijke koersverheffingen hebben medegemaakt, hebben sterk van de daling te lijdten gehad. Toen echter bleek, dat de leiding van de financiële wereld te New York niet zou overgaan tot een wijziging van den discontovoet, werd de tendens veel kalmer en konden de desbetreffende fondsen zich geheel van hun koersval herstellen. Bovendien heeft een nieuwe hausse haar intrede gedaan, zoodat het slot op vrijwel de hoogste noteringen is gekomen.

Ten onzent was de stemming doorgaans zeer vast, waarvan vrijwel alle afdelingen de vruchten hebben kunnen plukken. Op de *beleggingsmarkt* is dit uit den aard der zaak niet tot uiting gekomen; hier bleef de tendens opgewekt, zonder dat opvallende koersverschillen geregistreerd konden worden. 6 pCt. Ned. Werk. Schuld, 1922: 106, 105¹³/₁₆, 105¹³/₁₆; 4½ pCt. Ned. Werk. Schuld, 1917: 99, 98¹³/₁₆, 98¾; 7 pCt. Ned.-Indië: 101½, 101³/₄; 5 pCt. Mexico £ 100—1000: 87¹³/₁₆, 9¾, 9¾; 5 pCt. Mexico goud 1899: £ 20—100: 42½, 45, 46¾; 5 pCt. Brazilië 1913, £ 20—100: 63¾, 64; 8 pCt. Sao Paulo: 103, 102¾, 102³/₄.

Daarentegen zijn weder wilde koersfluctuaties in *rubberaandeelen* voorgekomen. Naarmate de opgaande beweging in rubberfondsen groter vormen gaat aannemen, schijnt er minder aanbod te komen. De houders schijnen huiverig te zijn, zich van hun bezit te ontdoen, omdat de laatste weken hebben doen zien, dat een daling van eenige beteekenis, welke hen in staat zou stellen de verkochte aandeelen tot lagere koers terug te nemen, niet is gekomen. Aan den anderen kant werkt de voortdurende stijging van het koerspeil stimulerend op die kringen, welke nog niet in het bezit van rubberaandeelen zijn. Zoo ontstaat ter beurze een zeer groote vraag, welke slechts tot scherp stijgende koersen kan worden bevredigd. Op den laatsten dag van de berichtperiode scheen het een oogenblik, alsof winstnemingen het koerspeil zouden drukken, doch het aanbod werd griif opgenomen, zoodat het slot over de geheele linie op nagenoeg de hoogst bereikte prijzen is gekomen. Amsterdam Rubber: 376¾, 396¾, 410¾; Deli Batavia Rubber: 260¾, 283, 296; Hessa Rubber: 492, 510, 526; Ned.-Ind. Rubber en Koffie: 320, 331½, 334½; R'dam Tapanoeli: 170¾, 188¾, 196¹/₂; Serbadjadi: 400¾, 447, 454; Sumatra Caoutchouc: 340, 364, 378.

Naast rubber heeft de *suikermarkt* de aandacht getrokken. De hoogere Cubanoteringen hebben, naast de omvangrijke verkoopen van de V.J.S.P. het pessimisme, dat eenigen tijd geleden in deze markt bestond, vrijwel weggevaagd. Voornamelijk voor aandeelen Handelsvereniging „Amsterdam” is dit tot uiting gekomen. Al konden de hoogste koersen hier niet behouden blijven, de stemming voor het fonds is zeer vast gebleven. Ook voor de overige suikerwaarden was

de vraag groot genoeg, om een koersherstel van beteekenis tot stand te brengen. Cultuur Mij. der Vorstenlanden: 155¾, 163, 166; H.V.A.: 611, 647½, 645; Javasche Cultuur Mij.: 325, 336, 339; Maron: 260, 267½, 274¾; Moorman: 392, 413¾, 419; Poerworedjo: 107¾, 114, 115¾; Tjepper: 570, 580, 593; Watoetoelis Poppoh: 670, 680, 690.

De *petroleummarkt* heeft voor aandeelen Geconsolideerde Hollandsche Petroleum Mij. kunnen profiteeren van de mededeeling der Koninklijke Petroleum Mij. volgens welke de eerstgenoemde aandeelen tegen aandeelen Koninklijke kunnen worden ingewisseld, in de verhouding van twee aandeelen Consol tegen één aandeel Koninklijke, ex dividend 1925. Onmiddellijk stelde zich de koers van Consols op de helft van de waarde van één aandeel Koninklijke, waarbij rekening werd gehouden met een dividend op aandeelen Koninklijke van ongeveer 25 pCt. Aandeelen Koninklijke werden gesteund door de vaste houding voor het fonds te New York. Dordtsche Petroleum Ind. Mij.: 371, 379½, 382; Geconsol. Petr. Cy.: 174, 187¾, 189¾; Kon. Petr. Mij.: 400¾, 396¾, 408¾.

Tabaks-aandeelen bleken eveneens goed gevraagd, hoewel hier niet voor alle fondsen een evenredige koersverbetering kon intreden. Op den voorgrond stonden certificaten „De Oostkust”, welke, na een periode van stilstand, opnieuw een stijgende richting hebben ingeslagen, als gevolg van het groote rubberbelang, dat de desbetreffende maatschappij bezit. De overige aandeelen uit deze rubriek waren vast, doch zonder opvallende koersbewegingen. Arendsburg: 529, 534½, 545; Deli Batavia Mij.: 397½, 408, 420; Deli Mij.: 402¾, 494¾, 413; De Oostkust: 231¾, 223, 240; Senembah: 481¾, 485, 489¾.

Binnenlandsche industriele aandeelen waren over het algemeen kalm. Een uitzondering dient te worden gevormd voor aandeelen in kunstzijde-ondernemingen, welke over het algemeen goed gekocht werden. Op den voorgrond stonden hierbij aandeelen Maekubee, welke een belangrijk koersherstel konden bereiken. Voor het overige was de afdeling weinig bewogen. Centrale Suiker Mij.: 124, 126¾, 127¾; Hollandsche Kunstzijde Ind.: 148¾, 145¾, 147¾; Jurgens: 121¾, 127¾, 124½; Mackubee: 152½, 157, 162½; Ned. Kunstzijdefabriek: 351, 357, 349¾; Philips Gloeilampen: 395¼, 414, 415³/₄.

De *scheepvaartafdeeling* was voor het grootste gedeelte der verhandelde fondsen nagenoeg verwaarloosd. Alleen in de Indische lijnen werden omzetteren van eenige beteekenis opgemerkt, waarbij echter de koersverschillen ook niet al te groot zijn geworden. Holland-Amerika Lijn: 62¾, 64¾; Java-China Japan Lijn: 110, 119, 118; Kon. Ned. Stoomboot Mij.: 78¾, 78¾, 77¾; Ned. Scheepvaart Unie: 156¾, 155¾, 156¾; Stoomvaart Mij. Nederland: 169¾, 168¾.

De *mijnafdeeling* heeft, zooals vaak in deze afdeling kan worden geconstateerd, een grillig verloop gehad. Vooral aandeelen Algemeene Exploratie Maatschappij werden in vrij ruime mate verhandeld, aanvankelijk tot stijgende koersen — in verband met geruchten, volgens welke rijke spuitende bronnen zouden zijn aangeboord — later, toen de bevestiging dezer geruchten uitbleef, met eenige reactie. Aandeelen Redjang Lebong bewogen zich binnen enge grenzen op een niet veel veranderd koerspeil. Alg. Exploratie Mij.: 141¾, 146, 144; Redjang Lebong: 322, 313½, 317; Singkep Tin: 240, 248¾, 249.

Bankaandeelen waren doorgaans vast. Vooral op de onder deze rubriek genoteerde instellingen, welke groote suikerbelangen hebben — zooals de Koloniale Bank — is de aandacht gevallen. Amsterdamsche Bank: 158¾, 156³/₄, 157½; Holl. Bank v. Zuid-Amerika: 77, 82¾, 84¾; Javasche Bank: 339¾, 333¾; Koloniale Bank: 178, 183¾, 184¾; Ned.-Ind. Handels Bank: 142¾, 144³/₄, 147¾; Ned. Handel Mij.: 142¾, 143¾, 143¾; R'damsche Bankvereniging: 67¾, 66, 71¾.

De *Amerikaansche markt* heeft zich nauwkeurig aangesloten aan de aanwijzingen van Wallstreet, met dien verstande, dat voor aandeelen Intercontinental Rubber het initiatief vaak van de Amsterdamsche beurs is uitgegaan. Anaconda Copper: 101¾, 103¾, 102³/₄; Studebaker: 1628, 1565, 1535; United States Steel Comp.: 134½, 136¾, 135½; Atchison Topeca: 123¾, 125¾; Baltimore & Ohio: 86¹/₁₆, 91¾, 93; Erie: 34¾, 36, 36³/₄; Union Pacific Cy.: 143³/₄, 145¾, 146¾; Wabash Rv.: 40¹/₁₆, 39¹³/₁₆, 42¾.

De *geldmarkt* was ruim; prolongatie was doorgaans a 3 pCt. verkrijgbaar.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 17 November 1925.

Tarwe. Niettegenstaande er verschillende factoren in de markt waren, die onder normale omstandigheden een daling zouden veroorzaken, is de stemming over het algemeen genomen vast geweest en vooral aan het einde van verleden week vonden er levendige zaken plaats. De oorzaak hiervan ligt wel hoofdzakelijk in de kleine verscheppingen, waarbij in het bijzonder opviel, dat Rusland in het geheel niets aflaadde. Dit werd in Amerika dadelijk opgemerkt en werkte als een geduchte aanmoediging voor de haussiers. Waar er zich in de meeste Europeesche markten nog schaarschte van loco voorraden voordoet, kwam er oogenblikkelijk meer kooplust. Als baisse-argument moet in de eerste plaats de herziene schatting van den Canadeeschen oogst genoemd worden; het cijfer is aanmerkelijk grooter dan bij de vorige schatting en met 422.000.000 bushels is deze oogst op een na de grootste van alle Canadeesche oogsten. Maar deze oogst wordt voor het grootste gedeelte gemanipuleerd door de Canadeesche Wheatpool, die voldoende inziet, dat er tot den nieuwen oogst van La Plata geen concurrentie met Canada mogelijk is en zelfs zal men ook dan in ieder geval Canadeesche tarwe moeten kopen. Hoe men ook over de tarwemarkt denkt, van het standpunt van de Wheatpool bestaat er weinig reden de prijzen te drukken.

Het nieuws betreffende de verschillende oogsten is overigens wederom zeer gunstig, vooral in Argentinië; maar ook Australië meldt regen. Het is de vraag of die niet te laat gekomen is en in elk geval verwacht men toch een tamelijk kleinen oogst, waarvan te minder voor Europa beschikbaar zal komen, omdat het verre Oosten hiervan nog een belangrijk deel zal opeischen. Ook Noord-Amerika gaat voort naar niet Europeesche landen te exporteeren en dit versterkt natuurlijk de Amerikaasche en Canadeesche marktpositie zeer aanzienlijk. In Chicago kreeg men bericht, dat de Europeesche oogsten overschat zijn en dit hoorde men toen in Europa weer van Chicago. De bron voor de Amerikaasche kennis van de Europeesche oogsten wordt niet gegeven en ook hier is er veel kans, dat de wensch de vader van de gedachte is.

Maar zelfs als men de Europeesche oogsten kleiner neemt, blijft er een aanzienlijk surplus over in de wereld en het is daarom merkwaardig, dat de prijzen den laatsten tijd zoo vast gebleven zijn. Juist bij het schrijven van dit bericht komen de Noord-Amerikaasche markten lager af, maar daarentegen zijn de Zuid-Amerikaasche prijzen verhoogd.

Rogge. Tot de zeer lage prijzen, waartoe Duitsche en Poolsche rogge aangeboden werden, is op het oogenblik niet meer te koop en dit veroorzaakte een vastere stemming voor het artikel. De vraag is evenwel zoo gering, dat slechts weinig nieuwe zaken tot stand kwamen. Vooral de Noord-Amerikaasche rogge ontmoet bijna geen belangstelling. De verscheppingen van Noord-Amerika zijn dan

ook uiterst gering en indien de toestand niet verandert, blijft het grootste gedeelte van den Amerikaaschen oogst in het land zelf. Toch zijn de prijzen weinig veranderd; de termijnmarkt te Chicago is zoo weinig levendig, dat er bijna geen transacties tot stand komen.

Maïs. De stemming voor maïs is in de afgelopen week zeer vast geweest. Wel veroorzaakten de zeer groote verscheppingen van Zuid-Afrika terughoudendheid bij de koopers, maar mede in verband met het koudere weder was de kooplust voor spoedig leverbare maïs zoo groot, dat in de meeste markten de prijzen aanzienlijk stegen. Vooral in de Engelsche markt betaalde men volle prijzen voor La Plata-maïs, doch ook van Zuid-Afrikaasche maïs werden eenige ladingen verhandeld. De goedkoopste maïs is op het oogenblik die van den Balkan, vooral op aflading Maart/April en April/Mei werden tot zeer lage prijzen groote zaken gedaan, waarbij Weensche huizen voornamelijk als verkoopers optraden. Voor spoedige aflading is het aanbod zeer veel minder, vooral ook ten gevolge van de onzekerheid, wanneer de vaart op den Donau door ijs gestremd zal worden. Het weer schijnt op dit oogenblik in de Balkanlanden uiterst zacht te zijn.

Washington publiceerde een verhoogde raming van den Noord-Amerikaaschen maïsogst, doch dit heeft aldair geen prijsverlaging ten gevolge gehad, aangezien de boeren ontevreden schijnen te zijn met de tegenwoordige prijzen en diensgevolge de uitvoeren slechts klein zijn. De zichtbare voorraad, die de vorige week eenigszins gestegen was, is dan ook deze week wederom teruggegaan, zoodat het wel eenigen tijd zal duren, voor de Noord-Amerikaasche markten overvloedig van maïs voorzien zullen zijn. Nieuwe zaken kwamen dan ook niet met Noord-Amerika tot stand.

Nadat aanvankelijk zeer lage prijzen voor Noord-Amerikaasche gerst waren aangenomen en ook Rusland dringend aan de markt was, trok dit laatste land zich geheel terug, terwijl Noord-Amerika zijn prijzen aanmerkelijk verhoogde. De Noord-Duitsche markten toonden de grootste fluctuaties, aangezien er eerst gehandeld werd (onder drang van documenten, die moesten opgenomen worden) tot belachelijk lage prijzen en vlak daarop wederom de allerhoogste prijzen betaald werden. Ook Scandinavië was koper en profiteerde eenigszins van de tijdelijk zeer lage prijzen. De verscheppingen waren wederom groot en tenzij de Russische afladingen spoedig verminderen, zal de Sowjetregering wederom aan de markt moeten komen, gezien het feit, dat er reeds tamelijk veel onverkochte Russische gerst onderweg is en zelfs reeds gedeeltelijk in invoerhavens is aangekomen.

De vraag voor haver was gering, maar de prijzen toonen weinig verandering, zoowel in de Europeesche als niet-Europeesche markten.

SUIKER.

Ook gedurende de afgelopen week bleef de stemming op de verschillende suikermarkten vast. Voor een gedeelte

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Aires		
	Tarwe Dec.	Maïs Dec.	Haver Dec.	Tarwe Nov.	Maïs Nov.	Lijnzaad Nov.
14Nov.'25	156 $\frac{1}{8}$	77 $\frac{7}{8}$	38 $\frac{7}{8}$ 1)	12,50	8,10	18,40
17 " '25	148 $\frac{3}{8}$	75 $\frac{5}{8}$	38 $\frac{1}{2}$	12,20	8,10	18,45
14Nov.'24	151 $\frac{1}{2}$	112 $\frac{5}{8}$	52 $\frac{3}{4}$	15,75	11,50	23,70
14Nov.'23	103 $\frac{3}{8}$	75 $\frac{7}{8}$	42	13,55	10,10	22,40
14Nov.'22	117 $\frac{1}{2}$	69 $\frac{1}{2}$	42 $\frac{1}{2}$	11,80	7,80	17,90
20 Juli '14	82	56 $\frac{3}{8}$	36 $\frac{1}{2}$	9,40	5,38	13,70

1) Per Februari.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	16 Nov. 1925	9 Nov. 1925	17 Nov. 1924
Tarwe*	14,50	** 13,75	16,25
Rogge (No. 2 Western) ..	9,80	9,60	14,90
Maïs (La Plata)	204,—	197,—	238,—
Gerst (48 lb. malting) ...	185,—	180,—	250,—
Haver	10,50 4)	10,25 4)	12,80 4)
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad) 1	14,90	14,30	14,80
Lijnzaad (La Plata) ... 3)	434,—	430,—	490,—

1) per 100 KG. 2) per 2000 KG. 3) per 1960 KG. * No. 2 Hard/Red Winter Wheat. 4) Canada No. 3. ** Manitoba III.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	8/14 Nov. 1925	Sedert 1 Jan. 1925	Overeenk. tijdvak 1924	8/14 Nov. 1925	Sedert 1 Jan. 1925	Overeenk. tijdvak 1924	1925	1924
Tarwe	43.328	1.110.288	1.153.557	150	21.116	38.043	1.131.404	1.191.600
Rogge	5.164	254.571	531.107	—	450	3.775	255.021	534.882
Boekweit	737	19.765	20.765	150	150	528	19.915	21.293
Maïs	22.785	681.293	666.918	—	66.667	101.351	747.960	768.269
Gerst	27.959	256.113	286.534	715	10.846	32.811	266.959	319.345
Haver	9.450	198.657	219.743	—	252	1.445	198.909	221.188
Lijnzaad	2.527	201.515	216.075	1.114	54.090	61.072	255.605	277.147
Lijnkoek	2.080	166.771	175.954	—	—	700	166.771	176.654
Tarwemeel	4.561	109.708	221.658	807	17.741	26.195	127.449	247.853
Andere meelsoorten	436	8.526	7.091	—	—	—	8.526	7.091

waren de minder gunstige weerberichten uit Cuba of Europa hiervan de oorzaak.

Anderzijds konden prijzen oploopen aangezien Amerikaanse raffinadeurs — echter zonder zich te overhaasten — moesten overgaan tot de aanschaffing van ruwruiker ter dekking der consumptiebehoeften.

Intusschen konden prijzen voor Spot Centrifugals alsook op de termijnmarkt te New York deze week flink oploopen, hetgeen uit onder volgende cijfers blijkt:

	Sp. C.	Dec.	Jan.	Mrt.	Mei
Slot voorafgaande week	3.96	2.19	2.25	2.36	2.46
Opening verslagweek	4.02	2.21	2.27	2.37	2.48
Slot verslagweek	4.15	2.39	2.41	2.48	2.61

De ontvangsten in de Atl. havens der V.S. bedroegen gedurende de afgelopen week 56.000 tons, de versmeltingen 57.000 tons (tegens 35.000 tons in 1924) en de voorraden 62.000 tons.

In prompte Cubasuiker kwamen geregelde zaken tot stand en werd daarvoor tot 2½ \$c. c. & fr. New York betaald, terwijl de vraagprijs voor Januari verschepping naar Europa Sh. 10/10½ cif bedroeg.

De Cuba statistiek is als volgt:

	1925	1924	1923
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten 7 Nov.....	18.125	16.349	3.369
Tot. 1 Dec. '24-7 Nov.....	4.878.045	3.897.121	3.476.109
Weekexport 7 Nov.....	47.366	50.486	16.502
Totale export 1 Jan.-7 Nov. . .	4.452.882	3.786.836	3.402.982
Totale voorraad op 7 Nov.	431.468	111.285	73.133

In Engeland verhoogden raffinadeurs de prijzen van hun product met 3d. De Board of Trade statistiek over October wordt daar met de volgende cijfers bekend gemaakt:

	October		Januari/Oct.	
	1925	1924	1925	1924
Import Ruwsuiker ...	88.244	78.626	1.091.265	1.022.327
„ Geraffineerd ..	57.355	26.916	590.184	420.601
Totaal	145.599	105.542	1.681.449	1.442.982
Voorraad in Entrepot	214.050	86.450	—	—
„ in Raffinaderij	55.850	27.800	—	—
Opbrengst	76.104	68.855	730.108	768.378
Tot. binnenl. verbruik	133.701	113.134	1.396.668	1.310.436
Totale uitvoer	6.088	8.732	56.989	76.863
Voorr. op 30 Sept. ..	1925 { 286.550	1924 { 143.100 tons		
„ „ 31 Oct.	22.460	12.526		

De zichtbare voorraden zijn volgens Czarnikow:

	1925	1924	1923
	Tons	Tons	Tons
Duitschland 1 Oct.	18.000	2.000	208.000
Tsjechoslowakije 1 Oct.	35.000	7.000	9.000
Frankrijk 1 Oct.	47.000	47.000	42.000
Nederland 1 Oct.	80.000	28.000	16.000
België 1 Oct.	18.000	11.000	15.000
Engeland 1 Nov.	280.000	118.000	188.000
Europa..	478.000	213.000	478.000
V.S. Atlant. havens 11 Nov. . .	62.000	45.000	86.000
Cuba 7 Nov. alle havens	431.000	111.000	73.000
Totaal ..	971.000	369.000	637.000

Nadat op Java de V.I.S.P. nog verdere verkoopen afgesloten hadden van oogst 1926 tot f 9.— voor No. 25 &/hooger en f 8.— voor No. 16 &/hooger, werden verdere biedingen op deze basis en ook tot f ¼ hooger geweigerd.

Voor oogst 1925 verhoogden de V.I.S.P. hunne raming van October nog met ruim 66.000 picols, zoodat de voorloopige raming van April thans met ruim 4½ miljoen picols overschreden is.

In de tweede hand vonden herverkoopen plaats oplopend tot f 9.7/8 voor ready Superieur en ongeveer f 1.— lager voor No. 16 &/hooger.

Ook hier te lande verkeerde de markt gedurende de geheele week in vaste stemming, hoewel op de verhoogde prijzen het aanbod steeds ruim bleef. December, Mei en Augustus liepen resp. op van f 16.1/8, f 17.— en f 17½ tot f 16½, f 17½ en f 17.5/8 op welke laatste prijzen de markt ook sloot. De omzet bedroeg deze week 8500 tons.

Rectificatie. — De vorige week is in het verslag van de Java-markt (p. 1004, 2e kolom) een regel uitgevalen. De eerste zin moet als volgt luiden:

Geen markt toonde gedurende de afgelopen week zoeveel levendigheid als die op Java, waar de V.I.S.P. elken dag groote hoeveelheden suiker uit oogst 1926 aan exporteurs verkochten tot f 9 voor No. 25 en hooger, f 8 voor No. 16 en hooger en f 7½ voor No. 12/14.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Maart	Londen			New York 96° Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java's f.o.b. per Mei/Juni	Cuba's 96° c.f.f. Nov./Dec.	
16 Nov. '25	kristalsuiker basis 99°	Sh.	Sh.	Sh.	\$ cts.
9 „ '25	f 17 7/8	32/-	13 1/2	11 1/2	4,18
16 Nov. '24	„ 16 9/16	31.9	12 7/2	10,6	4,02
16 Nov. '23	„ 20 5/8	38 6	19/3	22/-	5,78
	„ 29 1/4	59/9	23/3	22/-	7,28
4 Juli '14	ruwsuiker basis 88°	18/-	—	—	3,26
	f 11 13/32				
	basis 99°				
	f 14 13/32				

1) Het verschil tusschen ruwsuiker 88° en krist.suik. 99° is aan te nemen op f 3 p. 100 KG.

KATOEN.

Noteering voor Loco-Katoen. (Middling Uplands.)

	13 Nov. 1925	6 Nov. 1925	30 Oct. 1925	14 Nov. 1924	13 Nov. 1923
New York voor Middling ...	20,90 c	21,— c	19,75 c	24,80 c	33,70 c
New Orleans voor Middling	19,85 c	19,82 c	18,47 c	24,65 c	32,75 c
Liverpool voor Middling ...	10,58 d	10,49 d	10,35 d	13,87 d	19,61 d*)

*) Voor fully middling ouden Standaard.

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaanse havens. (In duizendtallen balen).

	1 Aug. '25 tot 6 Nov. '25	Overeenkomstige periode	
		1924	1923
Ontvangsten Gulf-Havens.	4095	3452	2993
„ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Britannië	725	723	597
„ „ 't Vasteland etc.	1639	1294	1126
„ „ Japan ---	290	203	178

Voorraden.

(In duizendtallen balen).

	6 Nov. '25	Overeenkomstig tijdstip	
		1924	1923
Amerik. havens	1314	1193	833
Binnenland	1567	1305	1154
New York	43	210	33
New Orleans	409	291	160
Liverpool	269	203	191

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 11 November 1925.

Op de Amerikaanse katoenmarkten, zoowel in Amerika als in Europa, heerschte verleden week een flauwe stemming in verband met het op handen zijnde Bureau Rapport, dat jl. Maandag namiddag werd gepubliceerd. Sedert ons laatste bericht stegen prijzen tot Maandag jl., toen Mid-American spot te Liverpool 10.63 noteerde. Verkoopen waren in de afgelopen week slechts gering nl. 35.000 balen, waarvan 20.600 Amerikaanse katoen en 3500 Egyptische. De oogstschatting bedroeg 15.386.000 balen dus nog 160.000 balen meer dan veertien dagen geleden, waarvan reeds 11.199.000 balen zijn gegend en deze raming was dus gunstiger dan men algemeen verwachtte. Prijzen in New York daalden ongeveer 100 punten en meer dan een halfpenny in Liverpool, doch herstelden zich later op den dag weer eenigszins. De noteeringen van gisteren bewogen zich tusschen engere grenzen; Mid-American spot noteerde 10.20 en loopende maand futures sloten 4 punten duurder, terwijl de markt vanmorgen 14 tot 23 punten hooger opende. Egyptische katoenprijzen zijn ook wat flauwer en verkoopen zijn slechts gering, hoewel er geruchten loopen, dat voor Uppers een goede vraag voor Amerika bestaat, terwijl de oogstschattingen grooter worden.

In de Amerikaanse garenmarkt is niet veel leven en Spinners constateeren dat de „Basis” rates weer gestegen zijn. Daarbij komt, dat door de grootere oogstschatting koopers zich meer afzijdig houden. Spinners zoowel van grovere als medium nummers rapporteeren slechts weinig zaken. Er is echter geen gebrek aan vraag, doch spinners trachten hun marge te verbeteren. Verkoopen van eenigszins groote hoeveelheden gingen dan ook steeds met conces-

sies gepaard. Een kleine handel in 40er Mule voor het Oosten wordt gemeld alsmede enkele flinke posten in naaigarens voor Indië. In 32/2 en 40/2 hebben sedert ons laatste bericht flinke verkoopen plaats gehad, voornamelijk vóór de publicatie van het Bureau Rapport voor binnenlandsch gebruik. Egyptische garens worden moeilijker verkocht, daar het noodige vertrouwen ontbreekt. Koopers schijnen een afwachtende houding aan te nemen en er gaat dan ook slechts weinig om.

Doekprijzen blijven vast en worden hierin gesteund door de hogere Basisprijzen voor goede stapel katoen. Het laatste Bureau Rapport is van weinig invloed op doekprijzen geweest, hoewel overzeesche koopers hierin mede aanleiding vinden om op lagere prijzen te persisteeren. Er is dan ook een vrij groote vraag aan de markt, doch het aantal afgesloten orders is hiermede niet in evenredigheid. De toon in de markt is gezond en de vooruitzichten zijn gunstig, ook al in verband met het feit, dat men zich thans langzamerhand een idee kan vormen over katoenprijzen zonder dat men bang behoeft te zijn, dat door herhaaldelijke publicaties van tegenstrijdige cijfers in Amerika prijzen geïnfloenceerd zullen worden.

4 Nov. 11 Nov. Oost. koersen. 3 Nov. 10 Nov.

Liverpoolnoteeringen. T.T. op Br. Indië 1/6 ³/₁₆ 1/6 ³/₁₆
 F.G.F. Sakellaridis 21,90 21,00 T.T. op Hongkong 2/4 ¹/₂ 2/4 ¹/₂
 G.F. No. 1 Oomra 7,80 7,65 T.T. op Shanghai 3/1 ¹/₂ 3/1 ¹/₂

KOFFIE.

De stemming voor het artikel was deze week iets matter en de noteringen aan de termijnmarkten liepen iets terug. De aanleiding hiertoe lag in berichten, volgens welke de November-bloei van den volgenden Santosogst over het algemeen nog al gunstig zou verlopen en in de houding van Brazilië, alwaar men zich eenigszins teleurgesteld schijnt te gevoelen door de definitieve wegering der Amerikaansche bankiers om den Staat Sao Paulo opnieuw eene leening te verstrekken voor koffië-valorisatie.

Volgens bericht van het Permanent Comité tot Verdediging van de Koffië in den Staat Sao Paulo bedroeg de voorraad in de Gouvernementspakhuisen en in de Spoorwegstations in het binnenland van genoemden Staat op 31 October 11.365.000 balen, terwijl op de plantages nog ca. 2.000.000 balen aanwezig zouden zijn. Het Comité voegt erbij, dat de oogst als geëindigd kan worden beschouwd. Indien dit laatste juist is, kan de loopende Santosogst als volgt worden berekend:

Aangevoerd te Santos uit het binnenland van 1 Juli tot 31 Oct. .... 3.185.000 bn.
 Voorraden in het binnenland op 31 October 3.652.000 bn.

waarvan reeds aanwezig waren
 op 1 Juli ..... 1.786.000 „
 1.866.000 „
 Voorraden op de plantages ..... 2.000.000 „
 te zamen .... 7.051.000 bn.

De reeds in de vorige week ontvangen raming van het Comité ter grootte van 7 miljoen balen is dus op deze becijfering gebaseerd. Voor uitvoer uit Santos zou dan voor het loopende oogstjaar beschikbaar zijn (aangenomen, dat de voorraden, die op het oogenblik in het binnenland en op de plantages aanwezig zijn, vóór 30 Juni 1926 geheel naar Santos worden afgevoerd):

Opbrengst 1925/26er oogst ..... 7.051.000 bn.
 Voorraad binnenland Sao Paulo op 1 Juli 1925 ..... 1.786.000 „
 Voorraad te Santos op 1 Juli 1925 ..... 1.579.000 „
 te zamen .... 10.416.000 bn.

waarvan in de eerste vier maanden van het oogstjaar 3.774.000 balen zijn uitgevoerd. Voor de volgende acht maanden (1 Nov. 1925 tot 30 Juni 1926), zouden dan overblijven ongeveer 6.642.000 bn. Indien de aanvoeren uit het binnenland van Sao Paulo naar Santos gedurende den verderen loop van het oogstjaar gelimiteerd blijven op 30.000 bn. per dag, zou de voorraad in het binnenland van 3.652.000 bn. te zamen met den voorraad op de plantages, zelfs indien die 2.500.000 bn. bedragen mocht in plaats van 2.000.000 bn., zooals het Comité raamt, vóór 30 Juni 1926 geheel naar Santos kunnen worden afgevoerd.

Over den 1926/27er Brazilie-oogst seinde het Comité, dat Ribeiro Preto grooter opbrengst belooft dan in 1925/26, doch dat daartegenover in enkele andere districten van Sao Paulo een kleinere opbrengst wordt verwacht, dat Rio en Minas Geraes ook kleiner zullen zijn en de oogst van Espirito Santo ongeveer gelijk zal zijn aan den loopenden oogst.

De prijzen van gewoon goed beschreven Superior Santos op prompte verscheping zijn thans ongeveer 104/- à 106/- per cwt., en van dito Prime ongeveer 107/- à 108/-, terwijl

zij van Rio type New York 7 met beschrijving, prompte verscheping, bedragen 82/- à 84/- en voor Januari-verscheping 81/6 à 82/-.

In Robusta op aflading ging weinig om. Op het oogenblik zijn de aanbiedingen:

Palembang Robusta, Nov./Dec. verscheping ..... 47 ¹/₂ ct.
 „ „ „ „ „ „ „ „ ..... 46 ¹/₂ „
 alles per ¹/₂ KG., c.i.f., uitgeleverd gewicht, netto contant.

In loco was de afzet nog altijd zeer onbevredigend. De officieele noteringen bleven onveranderd 67 ct. voor Superior Santos en 58 ct. voor Robusta.

De noteringen aan de Rotterdamsche termijnmarkt waren aan de ochtend-call als volgt:

Santos-contract basis Good				Gemengd Contract basis Santos Good			
Dec.	Mrt.	Mei	Sept.	Dec.	Mrt.	Mei	Sept.
17 Nov. 55 ⁵ / ₈	52 ¹ / ₂	50 ¹ / ₂	47 ¹ / ₂	51 ¹ / ₂	48 ¹ / ₈	46 ¹ / ₂	45 ¹ / ₈
10 „ 56 ¹ / ₂	53	51 ¹ / ₈	48 ¹ / ₈	53	50	48 ¹ / ₈	46 ¹ / ₂
3 „ 56 ¹ / ₂	53 ¹ / ₂	51 ¹ / ₂	49 ¹ / ₂	53 ¹ / ₂	50 ¹ / ₂	48 ¹ / ₈	47 ¹ / ₈
27 Oct. 56 ¹ / ₂	53 ¹ / ₈	51 ¹ / ₂	50	53 ¹ / ₂	50 ¹ / ₂	48 ¹ / ₈	47 ¹ / ₂

De slotnoteringen te New York van het aldaar geldende gemengd contract (basis Rio No. 7) waren:

	Dec.	Mrt.	Mei	Sept.
16 Nov.	\$ 17,75	\$ 17,05	\$ 16,63	\$ 15,53
9 „	„ 18,21	„ 17,30	„ 17,—	„ 16,15
2 „	„ 18,30	„ 17,45	„ 17,05	„ 16,15
26 Oct.	„ 18,45	„ 17,45	„ 16,88	„ 15,90

Rotterdam, 17 November 1925.

(Mededeeling van de Vereeniging voor den Goederenhandel te Rotterdam.)

Noteeringen en voorraden in Brazilië.

Data	te Rio		te Santos		Wisselkoers te Rio op Londen
	Voorraad (In Balen)	Prijs No. 7 ¹)	Voorraad (In Balen)	Prijs No. 4 ¹)	
16 Nov. 1925	246.000	24.175	1.167.000	27.000	7 ³ / ₈
9 „ 1925	250.000	24.500	1.253.000	27.000	7 ¹ / ₂
3 Nov. 1925	241.000	24.175	1.273.000	27.500	7 ³⁵ / ₆₄
18 Nov. 1924	309.000	39.825	1.576.000	44.000	6 ⁵ / ₃₂

Ontvangsten uit het binnenland van Brazilië in Balen.

Data	te Rio		te Santos	
	Afgeloopt week	Sedert 1 Juli	Afgeloopt week	Sedert 1 Juli
14 Nov. 1925 ..	94.000	2.141.000	184.000	3.524.000
14 „ 1924	86.000	1.976.000	188.000	3.871.000

¹) In Reis.

THEE.

Andermaal was in de afgelopen week de stemming van de theemarkt vast te noemen en konden de prijzen gemiddeld ¹/₄ tot ¹/₂ d. per lb. verbeteren. Vooral de goede midensoorten waren zeer gevraagd. Het laat dan ook geen twijfel dan dat de veiling van 19 dezer een zeer vaste tendens te zien zal geven.

De maandcijfers van thee in het Vereenigd Koninkrijk geven voor October aanvoeren te zien van 49,8 miljoen lbs., welk cijfer ruim 10 miljoen lbs. lager is dan dat van October 1924. De invoeren tot verbruik handhaven zich op hetzelfde peil van verleden jaar en bedroegen 36,9 miljoen lbs. tegen 36,8 miljoen lbs. in 1924.

Het cijfer der uitvoeren toont voor October een avans aan van ditmaal niet minder dan 2 miljoen lbs. (11,1 miljoen lbs. tegenover 9,2 miljoen lbs.).

De voorraden in entrepôt zijn als gevolg van bovenstaande cijfers dan ook met niet meer dan 1 miljoen lbs. toegenomen, welke kleine toename een zeer gunstig figuur maakt tegenover verleden jaar, toen de toename in October ruim 13,5 miljoen lbs. bedroeg.

De voorraden zijn thans nog geen 33 miljoen lbs. hooger dan die van verleden jaar op hetzelfde tijdstip.

Zooals reeds in een vorig bericht werd opgenomen, is de October productie van Britsch-Indische thee ongeveer 9 miljoen lbs. minder dan die van de overeenkomstige maand van 1924, zoodat de geheele Britsch-Indische oogst, die op ult. Aug. nog een cijfer aantoonde, dat 21 miljoen lbs. hooger was dan verleden jaar, op ult. October een hoeveelheid aanwees van 284 ¹/₂ miljoen lbs. die slechts even meer dan 1 miljoen lbs. hooger is dan verleden jaar.

De verschepingen uit de Noordelijke Britsch-Indische havens geven voor de geheele maand October een cijfer te

zien; dat 9 miljoen lbs. kleiner is dan verleden jaar (39,9 miljoen lbs. tegenover 48,9 miljoen lbs.).
Amsterdam, 16 November.

RUBBER.

De stemming bleef vast gedurende de afgelopen week. Er was een goede vraag van de Vereenigde Staten voor alle posities. Verdere levering, zooals 1927, trekt meer en meer de aandacht en werden hierin verscheidene zaken gedaan.

De slotnoteringen luiden als volgt:

Ia Crêpe:		einde voorafgaande week:
November	262½ ct.	259 ct.
December	264 "	257½ "
Januari/Maart	252½ "	241 "

17 November 1925.

COPRA.

De markt bleef de afgelopen week tamelijk vast gestemd. Het aanbod van stoomende Copra is niet groot; evenwel verkocht Indië regelmatig, en toonden consumenten belangstelling voor November en December afscheep.

De slotnoteringen zijn als volgt:

Nederl.-Ind. f.m.s. stoomend	..... f.	35¼
" " " November afl.	..... "	35½
" " " December	..... "	35½

16 November 1925.

METALEN.

Loco-Noteringen te Londen:

Data	Koper Stan- daard	Koper Electro- lytisch	Tin	Lood	Zink
16 Nov. 1925..	61.2/6	68.-/-	287.2/6	36.15/-	38.5/-
9 " 1925..	62.2/6	69.-/-	281.2/6	37.5/-	38.9/-
2 " 1925..	62.7/6	68.10/-	285.12/6	38.5/-	39.15/-
26 Oct. 1925..	62.7/6	68.5/-	281.6/-	39.10/-	40.6/-
17 Nov. 1924..	64.5/-	67.15/-	260.10/-	39.12/6	35.12/6
20 Juli 1914..	61.-/-		145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN. VRACHTENMARKT.

* De Noord-Amerikaansche graanvrachtenmarkt bleef bijzonder flauw en de vraag was hoofdzakelijk naar U. K. In het algemeen schijnen de vrachten geneigd tot dalen, doch voor November zijn de uitzichten beter dan voor December. Van de St. Lawrence werd een aantal handige booten gedaan tegen 3/6 naar het Bristol Kanaal, 3/7½ Westkust U. K., optie Oostkust tegen 3/9 per November. Ook van de Northern Range werd naar U. K. bevracht tegen 3/- per qtr. voor November en begin December.

Er bestaat een groote vraag naar tonnage voor stukgoedvaart. Van de Zuidelijke Atlantische havens bedong een boot van 2900 doodgewicht naar de Bordeaux/Hamburg range een lumpsum vracht van \$13.500.— op „het form“.

De suikervrachtenmarkt van West-Indië opende flauw, doch tegen het einde der week kreeg zij een vaster voorkomen. Van Cuba naar U. K./Continent werden 7500 tons booten bevracht per begin December tegen 17/6 terwijl booten van 5/6000 tons 18/- bedongen. Naar Hongkong en Shanghai wordt per Dec./Jan./Febr. \$ 6.25 tot \$ 6.50 geïndiceerd.

In volle ladingen is van de North Pacific nog niets te doen. Lyner ruimte wordt aangeboden naar U. K. havens per prompt tegen 25/-. Een partij van 1000 tons werd tegen 20/- geboekt naar Londen, Liverpool of Manchester. Voor Vancouver/Shanghai werd \$ 5.— geaccepteerd door een Februari boot.

De betere tendens van de River Plate bleef voortduren en er is een kleine verbetering der vrachten voor alle posities tot einde December waar te nemen. Van Upriver werd in meerdere gevallen 20/- betaald voor handige booten. Tegen het einde der week verminderde de vraag iets en een groote boot werd bevracht tegen 17/6. Voor nieuwe oogst belading, ligdagen 5 Januari, werd 21/- gedaan van Upriver naar Gibraltar/Hamburg range, hetgeen kan worden herhaald.

Een algemeene verbetering vond in de Chilispetervrachtenmarkt niet plaats, doch tegen het einde der week was iets meer belangstelling waar te nemen voor bevrachting van volle ladingen naar Europa. Met de verbetering van de River Plate markt schijnt, dat tevens de periode van zeer lage vrachten van Chili voorbij is. Men is bereid offerten van tonnage tegen 25/6 naar Bordeaux/Hamburg

range in overweging te nemen. In space is practisch gesproken niets te doen.

In het algemeen bleef de flauwe tendens in de Oostelijke markten voortduren. Van Wladiwostock werd een parcel van 1000 tons geboekt naar Rotterdam en/of Hamburg per December tegen 35/-. Voor olie verbeterde de markt zich belangrijk en van Wladiwostock werd naar de gebruikelijke loshavens 55/- betaald per Januari, terwijl een tanker per begin December werd geplaatst tegen 50/- van Dalny naar het Continent. Van Australië werd bevracht naar Japan tegen 13¼ Yen, Januari. Van West-Australië werd Jarrah hout gedaan naar Bombay tegen 35/- per load, November.

De suikervrachtenmarkt van Queensland was minder levendig en de vrachten zijn lager. Een 8000 tonner werd gedaan naar Londen of Liverpool tegen 42/6 per November, twee laadhavens. Britsch-Indië bleef een zeer kalme markt. In rijst vonden geen afsluitingen plaats, terwijl kernels van de Madras kust werden bevracht in parcels tegen 30/-. Van Zuid-Afrika werd tonnage bevracht voor mais naar U. K./Continent tegen 24/- per Nov./Dec. en 22/9 per spot. Van Mauritius werd 24/- betaald per Januari naar U. K.

De Donau is tamelijk levendig en per Nov./Dec. werd 19/- betaald naar U. K./Continent. De Zwarte Zee bleef kalm en men toont slechts weinig belangstelling voor bevrachtingen.

Van de Middellandsche Zee bestond iets meer vraag naar handige bootjes. Er wordt o.m. als volgt bevracht: Hornillo Bay/Newport 6/-, Rotterdam 5/6, La Goulette/Maryport 8/-, Bona/Rotterdam 4/6, alles erts: Verscheidene fosfaatafsluitingen werden gedaan, nl. Sfax/Neufahrwasser 8/6, Newcastle 9/3, Calais Frs. 31. Voor fruit van Spanje wordt veel tonnage aangeboden. De vracht is 22/- voor 110.000 cbft.

De markt van de Golf van Biscaye is minder goed, doch de vrachten zijn onveranderd gebleven. Afsluitingen zijn: Bilbao/Grangemouth 6/9, Castro Urdiales/Newport 6/9.

De time-chartermarkt is zeer kalm en er zijn slechts weinig orders voor lange termijnen. De vraag naar booten voor Vereenigde Staten/West-Indië vaart blijft hoog tegen de bekende vrachten.

De kolenvrachtenmarkt van Amerika is zeer flauw gestemd: Van Hampton Roads naar Rosario werd \$ 4.25 per Dec./Jan., en naar Rio \$ 3.55 per December, betaald.

De uitgaande kolenvrachtenmarkt van Engeland was daarentegen vast en prompt tonnage werd druk gezocht. Van Zuid-Wales werd bevracht: Bordeaux 4/3, Piraeus 11/6, Port Said 12/-, Buenos Aires 15/6 en van de Oostkust: Kiel 6/6, Copenhagen 5/9, Rotterdam 3/7½, Bordeaux 6/-, Constantinopel 12/6, Port Said 11/6.

De houtvrachtenmarkt van de Oostzee nadert de sluiting. De Noordelijke havens zijn reeds dicht, terwijl van verscheidene Zuidelijke plaatsen reeds bericht is ingekomen dat de haven spoedig gesloten zal zijn. De bevrachtingen zijn niet talrijk, terwijl ook de cijfers niet gunstiger geworden zijn. Van Zuid-Finland werd f 24.— betaald. Een der jongste afsluitingen van het Raumo district was tegen f 23.— per Std. voor aflading tusschen 20 Nov. en 10 December.

16 November 1925.

RIJNVAART.

Week van 9 t/m. 15 November 1925.

De ertsaanvoer werd geregeld minder, zoodat het grootste gedeelte der beschikbare s'leepruimte naar de Ruhrhavens sleepte, om aldaar kolen te laden.

Naar kleinere schepen was meer vraag; dientengevolge ondergingen de vrachten voor deze schepen eenige verbetering.

De ertsvrachten bedroegen gemiddeld: f 0,27½ met ¼, f 0,37½ met ½ lostijd.

Naar den Bovenrijn werd gemiddeld f 1,20 met verkort lostijd betaald.

Het sleeploon varieerde van f 0,27½—f 0,40 tarief.

De waterstand op den Rijn was tot in de tweede helft van de afgelopen week sterk wassend, daarna trad wederom val in, waardoor voor de naaste toekomst met aflading der schepen op beperkten diepgang gerekend moet worden.

In de Ruhrhavens bleef de toestand ongewijzigd. Tegenover tamelijk veel vraag stond voldoende aanbieding van s'leepruimte.